

55
60
100
50
60

Η ΜΕΛΙΣΣΑ 245 ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

.....
ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Δ' κατά ΑΠΡΙΛΙΟΝ.
.....

Περὶ φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαι-
δεύσεως τῆς νηπιακῆς ἡλικίας
τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν.

Ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ ἐκπαίδευσις κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν πρέπει νὰ ᾖναι ἡ σπουδαιότερα μέρηματα οὐ μόνον πάσης πατρικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ πάσης κοινωνίας ἢ καὶ πάσης οἰκογενείας· διότι ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας φύονται πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ διαθέσεις. Ἐντεῦθεν λοιπὸν πρέπει ν' ἀρχῆται καὶ ἡ σπουδαιότερα μέρηματα, ὥστε τὰς μὲν ἀγαθὰς διαθέσεις νὰ προάγῃ τις αἰεποτε ἐπὶ τὰ κρείττω, τὰς δὲ πονηράς νὰ ἐκρίζωνῃ εἰ δυνατόν καθ' ὀλοκληρίαν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μετριάξῃ ἢ νὰ συγκεραῖ. Βραδύτερον δὲ, καὶ συνήθως μετὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας, τὰς μὲν ἀγαθὰς διαθέσεις, ρίζωθεῖσας ἤδη, δύναται τις διὰ σοφῶν νόμων, καὶ ἰδίως, παρὰ τοῖς ἀνατολικῶν λαοῖς, διὰ τῆς διεγέρσεως τῆς φιλοτιμίας, νὰ καλλιεργῆσῃ καὶ ἀναπτύξῃ εἰς τὸν ὑπέροτατον βαθμὸν τὰς κακὰς ὅμως εἶναι δύσκολον, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ πάντῃ ἀδύνατον, νὰ ἐκρίζωσῃ τις καθ' ὀλοκληρίαν, μετὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας, διὰ παντὸς οἴου δὴ ποτε νόμου καὶ διὰ πίσεως ποινῆς· διότι μετὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἡ ἕξις μεταβάλλεται εἰς φύσιν, αὐτοῦ δὲ πονηρὰν μεταβάλλειν οὐ ρᾶδιον κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον.

(ΜΕΛΙΣΣΑ ΑΘΗΝΩΝ Τόμος Α')

Τὴν φροντίδα δὲ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεώς του ὁ μὲν Ἑλληνικὸς λαὸς πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐλάμβανεν αὐτὸς οἰκοθεν, ὡσπερ οἰκοθεν φροντίζουσι καὶ σήμερον ἔτι περὶ αὐτῆς οἱ τε μὴ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι οἰκοῦντες Ἕλληνας, καὶ σύμπαντες οἱ λοιποὶ Ἀνατολικοὶ λαοί. Μετὰ δὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν φροντίδα ταύτην ἀνέλαβεν ἡ Κυβέρνησις. Καὶ κατὰ πόσον μὲν ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον τοῦτο αἱ ἄχρι τοῦδε Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι οὔτε ἔργον ἡμῶν οὔτε τοῦ παρόντος χρόνου ἴδιον νὰ ἐξετάσωμεν. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Κράτους εὐρίσκει τις χωρία, εἰς τὰ ὅποια ἢ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ καὶ ὑπογράψῃ, ἢ ὀλίγιστοι. Βέβαιον ἐπίσης εἶναι ὅτι εἰς πολλὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς οὐδ' ἐννοοῦσι καὶ τὴν καθομιλουμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Βέβαιον ὡσαύτως εἶναι, καὶ δυστυχῶς ὑπὴρξάμεν μάρτυρες αὐτήκοοι τούτου, ὅτι παρουσιάζονται καὶ ἱερεῖς ὡς μάρτυρες εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ οὐχὶ μόνον παντελῆ ἄγνοιαν γραμμάτων ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' ἔχουσι ἀνάγκην καὶ διερμηνέως. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς ἠθικῆς; ὑπῆρχεν ἄρα γε πρὸ τοῦ ἀγῶνος τοσαύτη ὀλιγωρία πρὸς τὴν θρησκείαν, καὶ τοσαύτη ἑλλειψίς σεβασμοῦ πρὸς τὰ γηρατεῖα καὶ τὴν ἀρετήν;

Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι ἀγνοοῦμεν, ἂν κατὰ τὴν ἠθικὴν τοῦλάχιστον ἢ κατὰστασις τοῦ λαοῦ ἦτο καλλιτέρα ἢ χειροτέρα πρὸ τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος, εἰς τὰς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ὅμως εὐρισκομένας ἑλληνικὰς κοινότητας καὶ σήμερον ἔτι ἡ κατάσταση τῆς ἠθικῆς τῶν κατωτάτων τάξεων τοῦ λαοῦ εἶναι φρονούμεν κατὰ τι καλλιτέρα, καὶ ἂν οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον, τοῦλάχιστον ὅμως διότι ἐκεῖ οἱ λαοὶ διεφθάρσαν ὀλιγώτερον ἡμῶν, ἐκ τῶν κακῶν ἔξεων καὶ κακῶν παραδειγμάτων, τὰ ὅποια μετεφυτεύσαμεν τινες ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον ἢ λίαν σπάνιον νὰ μὴ εὐρίσκῃ τις πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἐν ἐκάστη ἑλληνικῇ κοινότητι, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦτο αὕτη, καὶ ἐν ὀνομαζόμενον σχολεῖον τοῦ χωρίου, εἰς τὸ ὅποιον τὰ τῆς κοινότητος τέκνα ἐδιδάσκοντο τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἱερέως τινός, ἐφημέριου τῆς κοινότητος. Περιττὸν δὲ εἶναι νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς πολλὰς τοιαύτας κοινότητας ἢ χωρία εὐρίσκει τις τότε, εὐρίσκει ἔτι καὶ σήμερον καὶ καλῶς κατηρτισμένα ἑλλ. σχολεῖα, ἐν οἷς διδάσκονται καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλῶς, οὐ μόνον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ εὐρωπαϊκὴ τις παιδεία. Ἐν τινι ἐπαρχίᾳ

τῆς Ἠπείρου, τὸ λεγόμενον Ζαγόρι, τεσσαράκοντα χωρία ἔχον, ὑπῆρχον τότε ὑπάρχουσι καὶ σήμερον, οὐ μόνον τεσσαράκοντα καλῶς κατηρτισμένα ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ τινὰ εἰκοσιν ἴσως ἢ εἴκοσι καὶ πέντε ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἴσως καλλιτέρα τινῶν τῶν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι, καὶ τινὰ παρθεναγωγεῖα· εἰς δὲ τὴν ἰδιαίτεράν ἡμῶν πατρίδα, τὸ τρεῖς ὥρας ἀπέχον τῶν Ἰωννίνων χωρίον, τὸ λεγόμενον Γραμμέον, ἐν ᾧ ἐγεννήθησαν οἱ Ζωσιμάδαὶ καὶ ὁ Καπλάνης, ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας ὑπῆρχον δύο σχολεῖα· ἐν διὰ τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, καὶ ἐν ἑτερον διὰ τὰ ἑλληνικά.

Περὶ δὲ τῆς ἠθικῆς τοῦ λαοῦ πρὸ τοῦ ἀγῶνος, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ καλὴ πίστις τότε παρὰ τοῖς Ἀνατολικοῖς λαοῖς ἦτο παραδειγματικὴ καὶ μοναδικὴ ἴσως εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν. Ὁ ἔμπορος νὰ πωλῇ μόνον ἐφρόντιζε τότε καὶ ἐνίοτε ἐπὶ πιστώσει εἰς ἄλλον ἔμπορον, ἢ εἰς τὸν καταναλωτὴν, καὶ οὔτε ἐφρατῶτο ποτε, οὔτε ὅτι ὁ πρῶτος ἤθελε κηρυχθῆ χρεωκόπος, οὔτε ὅτι ὁ δεύτερος ἤθελε ἀρνηθῆ ποτε τὸ χρέος του. Τὰ δὲ συμβόλαια καὶ αἱ ἀποδείξεις παραλαβῆς καὶ πληρωμῆς ἦσαν ἀγνωστα τότε· ἀγνωστα εἶναι καὶ μέχρι τῆς σήμερον εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Μόνον ὁ λόγος τῆς τιμῆς τοῦ συναλαττομένου ἐθεωρεῖτο πρὸ τοῦ ἀγῶνος ὡς ὁ ἰερώτερος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεως δεσμός. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς πλειότερας φροντίδος περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ πρὸ μὲν τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος καὶ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ Ἑλλάδι, ἤδη δὲ καὶ καθ' ἀπάσας τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἑλληνικὰς κοινότητας, ἡ διαφορὰ, λέγομεν, αὕτη προέρχεται διότι πρὸ μὲν τοῦ ἀγῶνος, ἐκάστη κοινότης ἔπρεπε νὰ φροντίζῃ ἀφ' ἑαυτῆς· μετὰ δὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν φροντίδα τῆς ἠθικοποιήσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ ἀνεδέχθη τρόπον τινὰ ἡ Κυβέρνησις. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι πανταχοῦ τοῦ κόσμου αἱ Κυβερνήσεις, περισπωμένα ὑπ' ἄλλων σπουδαιοτέρων φροντίδων, ἢ δὲν ἔχουσι καιρὸν νὰ φροντίσωσιν ἰδιαζόντως καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ἢ καὶ δὲν ἀρέσκονται νὰ ἀσχολῶνται καὶ εἰς τοῦτο. Αἱ δὲ ἄχρι τοῦδε ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις δὲν εἶχον ἴσως καὶ τὴν πρὸς τοῦτο διάθεσιν, ἢ ἂν εἶχον καὶ ταύτην, ἔστεροῦντο ὅμως ἂν οὐχὶ τῶν μέσων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, ἵνα ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ· διότι ὅσον λαμπρὸν εἶναι τὸ ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ὅσον πληθὺν καθηγητῶν καὶ ἂν ἔχη τοῦτο, ὅσον πλεονάζοντα ἀριθμὸν γυμνασίων, ἑλληνικῶν καὶ ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγ-

γείων και ἂν ἔχωμεν, οὐχ ἦττον ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ λαὸς παρ' ἡμῖν δυστυχῶς εἶναι πάντῃ ἀπαίδευτος καὶ λίαν ἡμελημένος, ἐνιαχοῦ μάλιστα καὶ διεσφάρη.

Καὶ δὲν κατακρίνομεν μὲν τοὺς συστήσαντας τοσαῦτα γυμνάσια, τοσαῦτα ἑλληνικὰ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα καὶ τοσαῦτα παρεναγωγεῖα εἰς τὸ Κράτος, τούναντιον μάλιστα καὶ τοὺς ὑπερεπαινοῦμεν, διότι ἀπ' αὐτῶν προδοκᾶται ἡ δόξα τῆς πατρίδος. Πρὶν ὅμως φροντίσει τις ν' ἀποκτήσῃ δόξαν, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φροντίσῃ ἵνα ἐξασφαλίσῃ ταύτην. Οὐδενὸς δὲ ἔθνους ἡ δόξα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλής, ἂν μὴ στηρίζηται εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Ὀλίγιστα ἔθνη ἔκαμαν τοσαύτας κατακτήσεις, ὅσας ἔκαμαν ἄλλοτε αἱ ὑπὸ τὸν Ταμερλάνον καὶ Γεντοισχάνον ὀρδαί, αἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας καταπλημμυρίσασαι σύμπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Μόνον ὅμως τοῦ Ξενοφάντος καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἢ ἐκ τῶν πολέμων καὶ κατακτήσεων δόξα ἔμεινεν ἀθάνατος· διότι μόνον οὗτοι ἐπεχείρησαν τὰς πολεμικὰς καὶ κατακτητικὰς ἐργασίας των μὲ ἔθνος εὐπαιδευτον καὶ πεπολιτισμένον τότε. Ὅθεν φρονοῦμεν, ὅτι καὶ διπλάσια τούτων ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα ἂν συστηθῶσιν ἐν Ἑλλάδι, ὁ λαὸς οὐχ ἦττον θὰ μείνῃ ἀπαίδευτος καὶ ἀνευ ἀνατροφῆς, διότι εἰς ταῦτα προσέρχονται μόνον αἱ ἀνώτεραι τάξεις τοῦ λαοῦ, αἱ ἀποτελοῦσαι μολὶς τὸ πολλοστημόριον τοῦ ἔθνους· αἱ δὲ κατώτεραι τάξεις, αἱ ἀποτελοῦσαι τὰ ἐννέα ἴσως δεκατημόρια τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, θὰ μείνωσιν οἷαι εἶναι καὶ σήμερον, ἀπαίδευτοι· καὶ μὲ λαὸν ἀπαίδευτον δὲν δύναται τις ν' ἀπολαύσῃ ἀσφαλῆ δόξαν.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους λεληθῶτως πως ἅπασαι αἱ Κυβερνήσεις ἀνέλαβον εἰδὸς τι κτδεμονίας ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τὸν ὅποιον ἅπασαι ἀνεξαρτήτως ἐθεώρησαν ὡς ἀνίκανον νὰ διοικήσῃ, οὔτε κἀν ὅσα καὶ ἐπὶ Τουρκίας ἐδιοικούσεν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπεμβάσεως τῆς ἐξουσίας. Ἐπὶ μὲν τῆς Τουρκοκρατίας ἡ ἐξουσία οὐδέποτε ἐπέμβαίνειν εἰς τὰ τῆς κοινότητος, ἀλλ' ἄφινεν αὐτὴν ἐλευθέρην νὰ ἐκλέξῃ καὶ τοὺς ἀγροφύλακας τῆς, καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐκκλησίας τῆς, καὶ τὸν βουκόλον τῆς καὶ τὸν προεστώτῃ τῆς ἢ γχοταίμπαση τῆς καὶ τὸν διδάσκαλον τῶν τέκνων τῆς. Αἱ δὲ ἄχρι τοῦδε Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις ἀναλαβοῦσαι τὴν κτδεμονίαν τοῦ λαοῦ, ἐπενέβαινον εἰς ἅπαντα· τὸν δήμαρχον, π.χ. ἐξέλεγε μὲν ὁ λαὸς,

ἀλλὰ τῇ ὑποδείξει τῆς ἐξουσίας, ἥτις μάλιστα εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυρῆ ἓνα ἐκ τῶν τριῶν ἐκλεγομένων ὑποψηφίων. Ὁ δὲ δήμαρχος, τουτέστι τὸ ὄργανον τῆς ἐξουσίας μᾶλλον ἢ ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ λαοῦ, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ καὶ τοὺς ἀγροφύλακας, καὶ τοὺς βουκόλους, καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ἐκκλησιῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν διδάσκαλον, τὸν ὅποιον μάλιστα διώριζε καὶ διορίζει ἄχρι τοῦδε ἀπ' εὐθείας ἡ Κυβέρνησις.

Καὶ κατὰ πόσον μὲν τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ὠφέλιμον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἢ τὸν διορισμὸν τῶν ἄλλων ὑπηρετῶν τῆς κοινότητος, δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἀρμόδιοι νὰ κρίνωμεν· ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ὅμως ἢ τὸν διορισμὸν τῶν διδασκάλων ἀπεδείχθη λίαν ἀκατάλληλον· διότι συχνάκις διδάσκαλος, εὐδοκίμων καὶ ἀρέσκων εἰς τὴν κοινότητα, παύεται ἢ μετατίθεται, τῇ αἰτήσει ἐνὸς δημάρχου, ἐνὸς βουλευτοῦ ἢ ἐνὸς ἄλλου ἰσχυροῦ τῆς ἡμέρας· καὶ ἄλλος, δυσαρεστῶν πᾶσαν τὴν κοινότητα, ὑποστηρίζεται καὶ οὔτως εἰπεῖν ἐπιβάλλεται καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως αὐτῆς, τῇ προστασίᾳ ἐνὸς ἰσχυροῦ· τοῦτο νομιζόμεν εἶναι ἐν τῶν κυριωτέρων αἰτίων, ἕνεκα τῶν ὁποίων μικρὸν προώδευσεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅπερ ὀφείλει πᾶσα Κυβέρνησις οὐχὶ νὰ ἐπιβάλλῃ, ἀλλὰ νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς λαοὺς πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν των, πλὴν τοῦ παραδείγματος τῆς ἠθικῆς τῆς, εἶναι ἡ εὐκολία τοῦ νὰ προσπορίζωνται οὗτοι οἰκοθεν τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦντα μέσα. Ἐχει ἀνάγκην π.χ. κοινότης τις πόρων πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνατροφὴν τῆς; ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ τῆς ὑποδεικνύῃ πῶς δύναται νὰ εὔρῃ πόρους· εἶχει ἀνάγκην διδασκάλου; ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἔχῃ πολλοὺς τοιοῦτους ἐτοίμους καὶ καλῶς μεμορφωμένους, ἵνα παρέχῃ ἐκάστοτε εἰς τοὺς αἰτοῦντας.

Καὶ πόρους μὲν πρὸς τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχῃ ἢ νὰ μὴ εὔρῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἐκάστη κοινότης, ὅταν ἀφειθῇ κατὰ τοῦτο πάντῃ ἐλευθέρᾳ καὶ ὀδηγηθῇ μόνον καταλλήλως· γινώσκωμεν δὲ ἐκ πείρας ὅτι ἅπασαι αἱ ἐνωριακαὶ ἐκκλησίαι οὐ μόνον συντηροῦνται ἀφ' ἑαυτῶν διὰ τῆς ἐκουσίου προσφορᾶς τῶν λαῶν, ἀλλὰ τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ πλουτοῦσι. Ὅτι δὲ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γίνεταί οἰκοθεν καὶ αὐτομάτως διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν λαῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιτύχῃ, ἂν

ἐφαρμοσθῆ καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν ἢ τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν αὐτῶν. Πρὸ τούτου ὁμοίως ἀνάγκη πᾶσα εἶναι νὰ χειραφετηθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν αἱ κοινότητες ἀπὸ τῆς κηδεμονίας τῆς Κυβερνήσεως. Ἀνάγκη πᾶσα ἐπίσης εἶναι νὰ συγχωνευθῶσιν ἢ τοῦλάχιστον νὰ συσχετισθῶσι σφικτὰ πρὸς ἀλλήλας ἢ πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν μερίμνα μετὰ τῆς πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν. Καθὼς δὲ ἕκαστος χριστιανὸς, π. χ. θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ νηστεύῃ τὰς τεσσαρακοστὰς, νὰ μεταλαμβάνῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ νὰ προσέρχεται τὰς κυριακάς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὕτω πρέπει νὰ θεωρῆ κατὰ μείζονα μάλιστα λόγον καθῆκόν του, καὶ τὸ νὰ μανθάνῃ νὰ γράφῃ, ν' ἀναγινώσκῃ καὶ ν' ἀριθμῆ, ἵνα πράττῃ τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα ἐν ἐπιγνώσει, καὶ οὐχὶ κατὰ μίμνησιν, ὡς παπαγάλος. Καθὼς θεωρῆ καθῆκόν του ν' ἀνάπτῃ κηρίον εἰς τὰς ἐκκλησίας πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν γονέων του, οὕτω πρέπει νὰ θεωρῆ καθῆκόν του καὶ τὸ νὰ προσφέρῃ ἔλαιον ἢ σίτον ἢ κριθὴν ἢ ὄτι προαιρεῖται ἐκ τῶν προϊόντων του πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων του. Καθὼς θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ σχολάζῃ κατὰ τὰς ἑορτάς πρὸς ἀνάμνησιν τῶν κατ' αὐτὰς μαρτυρησάντων, οὕτω πρέπει νὰ θεωρῆ καθῆκόν του καὶ τὸ νὰ μεριμνᾷ ἢ καὶ νὰ ἐργάζεται κατὰ τινὰς ἐκ τούτων πρὸς μόρφωσιν τῶν μελλόντων ν' ἀγωνισθῶσιν ἢ καὶ νὰ μαρτυρήσωσιν ἴσως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τούτου δοθέντος, πρέπει νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἰδιοκτησία ἐκάστης κοινότητος. Καὶ πολλαὶ τοιαῦται κοινότητες ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἔχουσιν ἰκανὴν τοιαύτην ἰδιοκτησίαν· αἱ μὲν ἔχουσι π. χ. ἀγρούς, ἢ ἀμπελώνας ἢ ἐλαιώνας ἢ καὶ οἰκήματα ἢ μαγαζεῖα, ἢ ἀπλᾶ ἄλλα, ἀνήκοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐνωριακὴν ἐκκλησίαν, ἄλλαι ἔχουσι νομάς ἢ λειβάδια, ἀνήκοντα εἰς τὴν κοινότητα. Εἶναι δὲ σπάνιαι αἱ κοινότητες, αἱ οὐδεμίαν ἔχουσαι ἰδιοκτησίαν, διότι ἐκάστη κοινότης ἔχει τοῦλάχιστον ἓνα ναόν, τὸν ἐνωριακόν, καὶ περὶ αὐτοῦ περιοχὴν τινα ἢ ἄλλος. Τὴν περιοχὴν δὲ ταύτην ἢ τὸ ἄλλος ἐκάστη κοινότης ὀφείλει νὰ καταστήσῃ ὅσον ἔνεστι προσοδοφόρον· ἐὰν δὲ ἡ κοινότης στερηθῆτι ἀλλῆς κοινῆς περιουσίας, τότε ἕκαστος πρέπει νὰ στερηθῆ μέρος τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν καλλιεργεῖ ὡς ἰδιοκτήτης ἢ ὡς ἀπλοῦς καλλιεργητής, ἵνα ἐκ τούτων ὅλων σχηματισθῇ κοινωτικὴ ἰδιοκτησία, ἰκανὴ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινότητος· οὐδεμία δὲ ἀνάγκη εἶναι πλέον κατεπεύγουσα καὶ μεγαλειτέρα τῆς πρὸς μόρφωσιν τῆς ἠθικῆς καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς κοινότητος.

Τούτου γενομένου, ἀνάγκη καὶ ἡ ἱερά σύνοδος ἢ καὶ οἱ ἱερεῖς ἐκάστης ἐνωρίας νὰ προτρέψωσι τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν λαοῦς νὰ καλλιεργῶσι προθύμως κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας τὰ κτήματα τῆς κοινότητος. Ἡ δὲ συνθήκη αὕτη ὑπάρχει πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες καὶ σήμερον μάλιστα ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἐπαρχίαις σεμνώνονται, ὅταν καλλιεργῶσι τὰ λεγόμενα παρασπόρια. Τοιαῦτα δὲ παρασπόρια δύναται νὰ καλλιεργῆσῃ οὐκ ὀλίγα πρὸς ἴδιον αὐτῆς ὄφελος ἐκάστη κοινότης, ὅταν καταλλήλως καὶ δι' ἠθικῶν μέσων διερεθισθῇ ἢ φιλοτιμία τῆς· διότι συνήθως οἱ λαοὶ ἀργοῦσι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δαπανῶνται, μεθύσκοντες ἐπὶ δύο ἡμέρας κατὰ τὰ Θεοφάνεια· ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἐκάστην ἀποκρέω· ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν Λαμπρὰν· καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ τὴν τοῦ τοῦ Χριστοῦ γέννησιν. Ἐὰν τις συναθροίσῃ τὰς ἑορτασίμους ταύτας ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ λαὸς ναὶ μὲν σχολάζει, ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τῆς σχολῆς ὀφελεῖται, τούναντίον μάλιστα καὶ θλάπτεται, δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, θέλει ἔχει δώδεκα κατ' ἔτος ἡμέρας καθαρᾶς ἀπωλείας τοῦ χρόνου, καὶ θλάβῃ τῆς περιουσίας. Ἐὰν δὲ εἰς αὐτὰς προσθέσῃ τις καὶ πληθὺν ἄλλων ἐλαφρῶν ἑορτῶν, καθ' ἃς οἱ μὲν σχολάζουσιν ἐκ καθαρᾶς εὐσεβείας, ἄλλοι ἐκ προλήψεως, διότι, π. χ. κατὰ μίαν τῶν ἡμερῶν τούτων συνέπεσαν εἴτε νὰ ὠφελῶσιν τι, εἴτε νὰ σωθῶσι κινδύνου, καὶ ἄλλοι ἐκ δυσειδαιμονίας, ἐὰν τις, λέγομεν, προσθέσῃ εἰς τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ πληθὺν ἄλλων ἐλαφρῶν λεγομένων ἑορτῶν, καθ' ἃς σχολάζει ὁ λαὸς, θέλει εὔρει, ὅτι πλην τῶν Κυριακῶν, αἵτινες πρέπει νὰ ᾄναι αἱ μόναι σχολασίμοι ἡμέραι, ὁ λαὸς σχολάζει ματαιῶς καὶ πρὸς θλάβην του καὶ ἐπὶ ἄλλας τριάκοντα τοῦλάχιστον κατ' ἔτος ἡμέρας. Καὶ ὑπομονή, ἐὰν αἱ σχολαὶ αὗται ἐπέφερον μόνον τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου καὶ τὴν δαπάνην τοῦ ἀργυρίου εἰς οἰνοποσίας καὶ ἄλλας ἀθῶας διασκεδάσεις. Ἀλλ' ἐκ πείρας γινώσκομεν, εἰκοσαετίαν περὶ τοῦ ὁλοκληροῦ χρηματίσαντες ἐνορκοὶ δικασταί, ὅτι τὰ πλείωτερα τῶν ἐγκλημάτων καὶ κακουργημάτων ἐσχεδιάσθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν κατὰ τὰς σχολασίμους ταύτας ἡμέρας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕνεκα τῆς ἐκ τῆς ἀργίας προκαλουμένης ὑθυμίας ἢ μέθης, ἢ καὶ κραιπάλης· διότι καθ' ἡμᾶς μόνον ὁ ἐκ μέθης ἢ ὁ ἐξ ἄλλης αἰτίας παράφρων πράττει κακόν τι ἐν τῇ Ανατολῇ, σπανιώτατοι δὲ κατ' εὐτυχίαν εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες πράττουσι τὸ κακόν μόνον διότι εἶναι κακόν, ἢ διότι βέ-

πουσι πρὸς τὸ κακουργεῖν, καὶ οὐδέποτε σχεδὸν ἄνθρωπος ἐργαζόμενος ἀπεφάσισε νὰ βλάβῃ τὸν ἄλλον.

Ἐάν λοιπὸν τὰς σχολασίμους ταύτας καὶ πρὸς βλάβην μόνον τοῦ λαοῦ συντελοῦσας τριάκοντα κατ' ἔτος ἡμέρας μεταχειρισθῆ τις πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῦ, ἐπασχολῶν τὴν μὲν διάνοιάν του πρὸς ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν διὰ καταλλήλου λογιδρίου, ἐπ' ἐκκλησίας ἐκφωνουμένου· τοὺς δὲ βραχίονάς του, πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῆς κοινότητος, τότε οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐκάστη κοινότης θὰ ἔχῃ τὰ ἱκανὰ πρὸς ἠθικοποίησιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τῆς· διότι ὅσον σμικρὰ καὶ ἂν ᾖναι μία κοινότης, θὰ ἔχῃ πάντοτε πενήτηκοντα τοῦλάχιστον ἄτομα ἱκανὰ νὰ ἐργασθῶσι· τὰ δὲ πενήτηκοντα ταῦτα ἄτομα, πολυπλασιαζόμενα πρὸς τριάκοντα ἡμέρας τοῦ ἔτους, φέρουσι χίλια πεντακόσια ἡμερομίσθια. Ὅσον δὲ εὐτελῆ ἀξίαν καὶ ἂν δώσῃ τις εἰς ἕκαστον ἡμερομίσθιον, πάντοτε θὰ προκύψωσιν ἐκ τούτων πόροι ἱκανοὶ πρὸς μόρφωσιν τῆς κοινότητος.

Πλὴν δὲ τούτων συνήθεια ἐπεκράτει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι νὰ προσφέρωσι τὰς ἀπαρχὰς τῶν προϊόντων τῶν θεῶν τινεῖ ἢ ἡγεμόνι· ἢ καλῆ αὕτη συνήθεια διατηρεῖται καὶ ἄχρι τῆς σήμερον παρὰ τοῖς λαοῖς, ἐν μέρει μόνον μεταβεβλημένη, ἕνεκα τοῦ θρησκευματος ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας· ἐν Ἠπείρῳ π. χ. οὐδεὶς σχεδὸν πίνει ἐκ τοῦ οἴνου του, πρὶν ἢ εὐλογῆσθαι αὐτὸν ὁ ἱερεὺς· ἐν ἄλλοις δὲ τισι τόποις οὐδεὶς τρώγει σταφυλάς, πρὶν ἢ εὐλογῆσθαι ταύτας ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ· καὶ ἀλλαχοῦ οὐδεὶς σπεῖρει, πρὶν ἢ εὐλογῆσθαι τὴν σποράν του ὁ ἱερεὺς. Ἀλλαχοῦ δὲ ἕκαστος νομίζει καθῆκόν του νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μέρος ἐκ πάντων τῶν προϊόντων του. Τὴν καλὴν ταύτην συνήθειαν οὐχὶ μόνον δὲν πρέπει νὰ παύσωμεν, ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶναι καὶ νὰ συστηματοποιήσωμεν· ὁ ἱερεὺς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εὐλογῇ τῷ ὄντι τὴν σποράν, πρὶν ἢ αὕτη πέσῃ εἰς τὴν γῆν· ἵνα εὐδοκιμήσῃ, ἀνάγκη μέρους αὐτῆς νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῆς κοινότητος· ὁ ἱερεὺς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εὐλογῇ τὸν οἶνον, πρὶν ἢ γείνη χρῆσις αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα γείνη καλὴ ἢ χρῆσις, ἀνάγκη νὰ καθιερωῖται μέρος αὐτοῦ πρὸς χρῆσιν τῶν καλλιεργούντων τὰς γαίας ἢ τῶν σκαπτόντων τὰς ἀμπέλους τῆς κοινότητος. Καὶ ὁ ποιμὴν ἐπίσης πρὶν ἢ ἐκκατασταθῆ εἰς τὰ ἐκρινὰ λειβάδιά του, ἵνα ἐγκαινιάσῃ καλῶς ταῦτα, ἀνάγκη μιᾶς μόνης ἡμέρας τοῦλάχιστον τὸ εἰσόδημα ἢ δύο ἢ τριῶν προβάτων τὰ μαλλί νὰ καθιερώσῃ διὰ τὴν ἐκκαί-

δευσιν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων του. Καὶ ὁ ἔμπορος ἐπίσης, καὶ ὁ ναυτικός, καὶ ὁ διομήχανος ἀνάγκη νὰ καθιερώσωσι τὴν μιᾶς μόνης ἡμέρας κατ' ἔτος ὠφέλειαν ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ ἐργασιῶν τῶν πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐμερείαν τῶν τέκνων τῶν.

Τὰς συνηθείας ταύτας δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πλάσωμεν ἡμεῖς ἢ νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὸν λαόν, διότι ἅπασαι εἶναι καθιερωμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀρκεῖ μόνον οἱ φρονιμώτεροι νὰ τὰς συστηματοποιήσωμεν κατὰ τι καὶ ἐν ἐκάστῳ τόπῳ ἢ ἐν ἐκάστῃ κοινότητι κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἕξεις ἢ κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις καὶ τότε εἴμεθα βεβαίωτατοι ὅτι οὐχὶ μόνον ἀσπασταὶ θὰ γείνωσιν εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ θὰ κατασταθῶσι μίαν ἡμέραν καὶ ὡς καθήκοντα ἀναπόσπαστα ἀπὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ· διότι πολὺ ἀμφιβάλλομεν ἂν πολλαὶ ἐκ τῶν σήμερον ἐν γρήσει συνηθειῶν τοῦ λαοῦ εἶναι καθιερωμένα διὰ νόμου γραπτοῦ, ἀλλ' ὅμως ὁ λαὸς μετὰ τῆς αὐτῆς σχεδὸν θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἀνάπτει τὸν κηρὸν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μεθ' ὅσης ἐκτελεῖ καὶ ἄλλα οὐσιωδέστερα τῶν ὄντι θρησκευτικῶν του καθήκοντα. Πολλοὶ μάλιστα θεωροῦσιν ὡς μεγαλειότερον καθῆκόν των ν' ἀνάψωσι τὸν κηρὸν, παρὰ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ προσευχηθῶσιν ἐν ἐπιγνώσει καὶ κατανύξει. Ὅθεν καθ' ἐκάστην βλέπομεν πολλοὺς μὲν πέμποντας κηρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὀλίγους δ' ἐξ αὐτῶν ἐνοοῦντας τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, καὶ ἔτι ὀλιγωτέρους δυναμένους ν' ἀποστηθίσωσιν αὐτὸ, ὡσπερ ἐμπρέπει εἰς ἕκαστον χριστιανόν.

Ἄλλως δὲ εἰς τὸν Ἕλληνικὸν λαόν ἰδίως δὲν εἶναι δύσκολος, οὔτε ἡ συστηματοποίησις τῶν συνηθειῶν τούτων, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἤδη συστηματοποιημένα. Ὁ γεωργός, π. χ. εἶναι ἤδη συνηθεισμένος νὰ δίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὸ ἄλωνα ἐν κοιλῶν σίτου ἢ κριθῆς εἰς τὸν ἱερέα, καὶ ποσότητά τινα τούτου εἰς τὸν βουκόλον ἢ τὸν ἀγροφύλακα τοῦ χωρίου· μετὰ πολλῆν του δὲ εὐχαρίστησιν θὰ δώσῃ μέρος τούτων καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων του. Κατὰ τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος τοιαύτας συνηθείας ἔχουσι καὶ δι' ἄλλας εὐτελεστέρας ἀνάγκας. Πολλοὶ γεωργοὶ, π. χ. συνειθίζουσι νὰ δίδωσι κατ' ἔτος εἰς τ' ἄλωνα ποσότητά τινα σίτου ἢ κριθῆς καὶ εἰς τὸν γύρτον, δηλαδὴ τὸν χαλκέα ἢ διορθωτὴν τῶν σιδηρικῶν γεωργικῶν εργαλείων των, καίτοι πληρονοῦμενον διὰ τὴν ἐπισκευὴν τούτων. Πολλοὶ ἄλλοι δίδουσι κατ' ἔτος μέρος τῶν προϊόντων των καὶ εἰς αὐλητὰς ἢ

αοιδούς, τοὺς λεγομένους *βιολιτσίδας*, καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ μάλιστα ποιμένες δίδωσι μέρος τῶν προϊόντων των καὶ εἰς εἶδος τι ῥαψωδῶν, οἵτινες κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου περιφέρονται ἀπὸ ποιμνῆς εἰς ποιμνὴν καὶ τραγωδοῦσι τὸν *Μάιον*.

Ἄτοπον δὲ δὲν εἶναι πρὸς τοιοῦτον μάλιστα σκοπὸν νὰ κατασκευασθῶσι παρ' ἑκάστῳ ναῦ καὶ ιδιαίτεροι ἀποθήκαι, ἐν αἷς νὰ συλλέγωνται τὰ κατὰ προαίρεσιν ἑκάστοτε προσφερόμενα ὡς ἀπαρχαί, εἴτε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ ἱερεῖς εὐλογοῦσι τοὺς οἴνους ἢ τὴν σποράν, εἴτε ἐπὶ πάσης οἷας δὴ ποτε ἄλλης ἐποχῆς ἢ περιστάσεως. Ἐὰν δὲ καθιερωθῇ διὰ νόμου ἢ διὰ συνθηθείας, ὥστε καὶ ἕκαστος νυμφευόμενος νὰ προσφέρῃ τοῦλάχιστον δραχμὰς πέντε εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος, καὶ δραχμὰς δύο ἐπὶ τῇ γεννήσει ἑκάστου τέκνου του, τότε εἴμεθα βεβαίωτατοι, ὅτι οὐχὶ μόνον ἀφθόνως θὰ ἐξαρκέσωσιν οἱ πρὸς μόρφωσιν τοῦ λαοῦ πόροι, ἀλλὰ μέρος τούτων, τὸ περισσεῦον, θὰ χρησιμεύει καὶ πρὸς ἄλλας ἀνάγκας τῆς κοινότητος, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν κατεπείγουσαν καὶ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τῆς συγκοινωνίας διὰ δρόμων τοῦλάχιστον ἀμαξιτῶν. Ἀνάγκη πᾶσα ὅμως καὶ ἀνάγκη κατεπείγουσα πρῶτον μὲν νὰ χειραφετηθῶσιν αἱ κοινότητες· δεύτερον δὲ, νὰ συστηματοποιηθῶσιν αἱ συνήθειαι αὐταί, ἵνα σχηματισθῶσιν ὅσον ἔνεστι τάχιον κοινωτικαὶ περιουσίαι καὶ κοινωτικὰ ταμεῖα, πάντῃ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Αὕτη δὲ ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀσχοληθῇ μόνον πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων, ὄντων συνάμα καὶ ἱερέων ἢ ἐφημερίων τῆς κοινότητος. Ἀλλὰ περὶ τούτου θὰ πραγματευθῶμεν ἀκολούθως δι' ιδιαίτερας πραγματείας. Ἦδη δὲ ἐξακολουθοῦμεν τὰς σκέψεις μας περὶ ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ.

Πρωορισμένοι εἶναι ὑπὸ τῆς φύσεως βεβαίως, ὥστε ἅπαντα τὰ νεογνὰ λογικά τε καὶ ἄλογα νὰ εὐεκτῶσι καὶ ἀναπτύσσωνται, ὅταν εὐρίσκωνται πλησίον τῶν μητέρων των καὶ θηλάζωσι τὸ μητρικόν των γάλα μᾶλλον ἢ ἐπὶ πάσης ἄλλης περιπτώσεως, ἔστω καὶ τὰς ἀσυγκρίτως εὐνοϊκοτέρας· ὡς παράδειγμα τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας τούτου ἀναφέρομεν τοὺς ἐν Ἑυρώπῃ τεχνητῶς καὶ ἄνευ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος τρεφόμενους μῆσχος, οἵτινες γίνονται μὲν παχύτατοι, ἴσως καὶ ἀπόζημιῶνουν πλειότερον τοὺς κτηνοτρόφους, ἀλλ' οὔτε κρέας νόστιμον ἔχουσιν ὥσπερ οἱ διὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος τρεφόμενοι μῆσχοι, καὶ σπανίως εὐδοκίμοισιν, ἵνα συντελέσωσιν εἴτε πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους των, εἴτε πρὸς παραγωγὴν γάλακτος·

αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ἅπαντα τὰ λοιπὰ τεχνητῶς ἀνατρεφόμενα καὶ προῶρις στερούμενα τῆς μητρικῆς περιποιήσεως ζῶα. Ὄθεν αἱ μητέρες, ὅσον δὴ ποτε πολυάσχολοι καὶ ἂν ἦναι, οὐδέποτε πρέπει ν' ἀποχωρίζωνται ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῶν τέκνων των, πρὶν ἢ ταῦτα ὑπερβῶσι τὸ δεύτερον τῆς ἡλικίας των ἔτος. Εἶναι δὲ μυριάκις προτιμότερον αἱ ἀσχολούμεναι εἰς ἀγροτικὰς ὑπηρεσίας νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ τέκνα των καὶ νὰ ἐκθέτωσιν αὐτὰ οὕτω εἰς πάσας τὰς μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ εἰς πάσας τὰς ἐκ τῆς μεταφορᾶς δυσχερείας, εἶναι λέγομεν μυριάκις προτιμότερον τοῦτο, παρά ἀπουσιάζουσαι νὰ ἐμπιστεύωνται τὰ τέκνα των, ἔστω καὶ εἰς τοὺς πλησιεστέρους αὐτῶν συγγενεῖς· διότι οὐδὲν ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἔμφυτον μητρικὴν στοργὴν. Ἄς μὴ ἀμφιβάλωσι δὲ αἱ μητέρες, ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἠθικῶν ἐλαττωμάτων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν νοσημάτων ἀποκτῶσι τὰ τέκνα των ἐκ τοιαύτης τινὸς ὀλιγωρίας. Εἶναι δὲ ἀπίστευτος ἢ ὑπενέργεια τῆς μητρικῆς παρουσίας ἐπὶ τῆς μορφώσεως τοῦ ἠθικοῦ ἰδίως τῶν τέκνων. Διαρκούσης τῆς μακρᾶς φυλακίσεως ἡμῶν ἢ προσφιλεῆς ἡμῶν σύζυγος ἦτο πολλάκις ἠναγκασμένη ν' ἀπουσιάζῃ τῆς οἰκίας ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους εἴτε ἵνα ἔσχηται πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ παρηγορίαν ἡμῶν εἰς τὰς φυλακὰς, εἴτε ἵνα φροντίξῃ πρὸς ἐξοικονόμισιν τῶν ἄλλων ἀναγκῶν· κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν ἐθῆλαζεν ἐν τῶν τέκνων μας· μετ' ὅλην δὲ τὴν αὐστηροτάτην ἐπαγρύπνησιν καὶ ἐγκάρδιον ἐπ' αὐτοῦ στοργὴν τῆς σεβαστῆς πενθερᾶς μας, τὸ τέκνον μας ὅμως ἐκεῖνο ἀπέκτιψε τινὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια μετὰ δυσκολίας καὶ κόπου ἐξηλείψαμεν· τοῦτο δὲ ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ πολλὰς κατὰ συνέχειαν ὥρας ἔλλειψιν τῆς μητρικῆς ἐπαγρυπνίσεως. Πρὸ τοῦ δευτέρου λοιπὸν ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων των αἱ μητέρες σπανίως πρέπει ν' ἀποχωρίζωνται τούτων ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Κλαυθμηρίζοντος τοῦ νηπίου καὶ ἀνησυχούντος, αἱ μητέρες οὐδέποτε πρέπει ν' ἀποδίδωσι τοῦτο εἰς φυσικὴν κακίαν· διότι κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ψυχολόγων ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρωορισμένος μόνον διὰ τὸ καλόν, εἰς δὲ τὸ κακόν μόνον κατ' ἐξαιρέσιν καὶ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἔνεκα ἐλλείψεως ἀνατροφῆς ῥέπει· ἄλλως δὲ τὰ ἀθώοτατα ταῦτα πλάσματα, ὑγίαινοντα καὶ κελῶς ἔχοντα δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε πάθος τι ἢ κακίαν νὰ ἔχωσιν, οὔτε νὰ ἀνησυχῶσιν ἢ νὰ κλαυθμηρίζωσιν ἄνευ αἰτίας. Συνηθεστέρα δὲ πασῶν τῶν αἰτιῶν τῆς ἀνησυχίας τῶν νηπίων

εἶναι ἡ πείνα, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως, καίτοι μὴ πεινῶντα τὰ νήπια, οὐχ ἥττον ὁμοῦ κλαυθμηρίζουσι· τότε δὲ ἀφεύκτως θὰ ὑπάρχη ἄλλη τις αἰτία εἴτε ἐν τοῖς σπαργάνοις τοῦ κλαυθμηρίζοντος νηπίου εἴτε κατὰ τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸ ὀντικείμενα. Ἀνάγκη λοιπὸν πᾶσα αἰ μητέρες νὰ ζητυλιζῶσι τὸ κλαυθμηρίζον νήπιον καὶ νὰ ψάξωσιν ἐπιμελῶς τὰ τε σπάργανα καὶ ἅπαντα τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν τὰ νήπια ἀνησυχῶσι τότε ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτῶν μετὰ τῶν ἐσβεργμένων ὑπὸ τῶν οὐρῶν ἢ χειρισμένων ὑπὸ τῶν ἀποποτημάτων σπαργάνων. Ἀλλάζομένων δὲ τούτων, παύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὁ κλαυθμηρισμὸς· ἐνίοτε ὁμοῦ παρατείνεται οὗτος καὶ ἐκ τινος ζωΐφιου, κοροεῦ ἢ ψίλλου, ἐρεθίζοντος τὸ νήπιον, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκ ψύξεως τῶν ποδῶν τούτου. Ὄθεν καλὸν εἶναι αἰ μητέρες, πρὶν σπαργανώσωσιν ἐκ νέου τὰ νήπια τῶν, νὰ τηρῶσιν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τοὺς πόδας τούτων ἐντὸς τῆς χούφτας τῶν χειρῶν τῶν, ἵνα μεταδώσωσιν οὕτω τὴν φυσικὴν θερμότητα, ἂν τυχὸν αὕτη ὑπῆρχε πρότερον ἐλαττωμένη.

Ἄς μὴ ὀκνῶσι δὲ αἰ μητέρες νὰ πράττωσι συνεχῶς τὴν ἔρευναν ταύτην ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὴν πράττωσιν ἐπὶ πάσης παρατεινομένης ἀνησυχίας καὶ κλαυθμηρισμοῦ· διότι ἀφαιρουμένης μὲν τῆς αἰτίας, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παύσῃ καὶ ὁ κλαυθμηρισμὸς καὶ νὰ μὴ θυβισθῇ τὸ ἀθῶον νήπιον εἰς ὕπνον γλυκύτατον ὡς ἄγγελος, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἴσυχάσῃ ἐνεργούσης ὁμοῦ πάντοτε αὐτῆς, οὔτε τὸ νανούρισμα οὔτε τὸ θήλασμα, οὔτε πᾶσα οἷα δὴ ποτε ἄλλη θωπεία εἶναι ἱκανὰ νὰ καθησυχάσωσι τὸ ἀτυχεῖς νήπιον. Διὰ τῆς ἐπιμελείας ταύτης, τῆς μικρᾶν τινα μόνον ἐνόχλησιν προξενούσης εἰς τὰς μητέρας, προσγίνεται τὸ μέγα πλεονέκτημα τοῦ ν' ἀποκτήσῃ τὸ νέον πλάσμα χαρακτῆρα ἥπιον καὶ γλυκὺν, ἀπηλλαγμένον τῆς στριφνότητος καὶ δυστροπίας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀτυχεῖς νήπιοι νὰ μὴ ἀνατραφῶσι νηπιόθεν ἐπιμελῶς. Ἄλλως δὲ ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ παρατεινομένη ἀνησυχία καὶ τὰ κλαυθμηρίσματα τῶν νηπίων γίνονται ἐνίοτε παραίτια καὶ σπουδαιοτέρων νοσημάτων, αἰ δὲ συχνότατα συμβαίνουσαι παρὰ τοῖς νεογνοῖς κήλαι, τὰ λεγόμενα κοινῶς σπασίματα ἢ κατεδάσματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοιαύτην τινὰ αἰτίαν ἔχουσι τὴν πηγὴν τῶν.

Ἀναγκαῖον εἶναι ἐπίσης τὰ νήπια καὶ νὰ λούωνται συνεχῶς καθ' ὅλον τὸ σῶμα μὲ ἀπλούστατον χλιαρὸν νερόν· διότι ὅσον

ἐπιμελῶς καὶ συνεχῶς καὶ ἂν ἀλλάσσονται τὰ φέροντα τὰς φυσικὰς ἀκαθαρσίας σπάργανά τῶν, εἶναι ἀδύνατον μόνον ἢ ἀλλαγῆ τούτων ν' ἀφαιρῆ καθ' ὀλοκληρίαν οὔτε πάντα τὸν ἐκ τῶν περιπτώματων ῥυπον, οὔτε τὴν ἐκ τούτων ἀποφορὰν πρὸς ἐντελῆ λοιπὸν ἄρσιν τούτων εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνηται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ ἐν λουτρῶν, ὅπερ καθίσταται κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἀναγκαῖον, καθ' ὅσον ἡ συνεχὴς ἐπαφὴ τῶν βερυπωμένων σπαργάνων μὲ τὰς τρυφερὰς σάρκας τοῦ νηπίου ἐρεθίζει αὐτὰς καὶ προξενεῖ παρατρίμματα ἢ ἐκδάρσεις, τὰ κοινῶς λεγόμενα *συχάματα*. Πρὸς ἐντελῆ δὲ θεραπείαν τούτων καλὸν εἶναι μετὰ τὸ λουτρὸν νὰ ἐπιτάσσωνται τὰ ἠρεθισμένα μέρη τοῦ δέρματος μὲ κόνιν λεπτοτάτην τῆς μυρτιάς, ἢ ἐν ἐλλείψει ταύτης μὲ κόνιν τοῦ ἐν χρήσει καφφέ, ἢ ἐν ἐλλείψει καὶ τούτου μὲ ἄμυλον. Πρέπει δὲ ν' ἀπέχῃσι μετὰ προσοχῆς αἰ μητέρες τῆς κατὰ τὰ μέρη ταῦτα χρήσεως ἀλοιφῶν ἄνευ παραγγελίας ἰατροῦ.

Εἴμεθα δὲ πεπεισμένοι πληρέστατα, ὅτι διὰ τοιαύτης τινὸς ἀπλουστάτης ἐπιμελείας περὶ τὰ νήπια, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ὀξυνάδας ἐκ τοῦ στομάχου αὐτῶν, καθ' ὃν περιεγράψαμεν ἄλλοτε (1) τρόπον, καὶ διὰ τῆς χρήσεως τῆς κινίνης εἰς ἀνατριψεί, ὅταν ταῦτα πάσχωσιν, ὡσπερ ἄλλοτε περιεγράψαμεν τοῦτο (2) εἴμεθα λέγομεν πεπεισμένοι πληρέστατα, ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τῶν μέσων τούτων πάντοτε θὰ συντελώμεν εἰς τὴν εὐεξίαν τῶν τέκνων μας καὶ ΟΥΔΕΠΟΤΕ θὰ μεταμεληθῶμεν.

Μετὰ τὸ δευτέρον ἔτος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς τῶν τὰ νήπια εἰσέρχονται εἰς περίοδον, καθ' ἣν δύναται μὲν νὰ ζήσωσι καλῶς καὶ μακρὰν ὄντα ἀπὸ τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς μητρὸς τῶν· καλὸν ὁμοῦ εἶναι ἡ ἐπιτήρησις αὕτη νὰ παραταθῇ καὶ μέχρι τοῦ πέμπτου ἢ τοῦ ἕκτου ἔτους, διότι καὶ μὲν τὸ νήπιον δὲν ἔχει τότε διαρκῆ ἀνάγκην τῆς μητρικῆς στοργῆς πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν, πάντοτε ὁμοῦ ἔχει ἀνάγκην τῆς μητρικῆς ἐπιτηρήσεως πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν· οὐδὲν τῶ ὄντι εἶναι καταλληλότερον τῆς ἐπισταμένης μητρικῆς ἐπιτηρήσεως, ἵνα προλάβῃ κακὰς ἐξεις καὶ ἐλαττώματα τῶν νηπίων. Ἄν μάλιστα αἰ μητέρες τύχωσιν ἐνάρεται καὶ σοφαί, τότε εἶναι ἡ

(1) Ἴδε Μελίσσης Ἀθηνῶν Περίοδ. 6'. τόμ. α. σελ. 137.

(2) Ἴδε αὐτόθι· σελ. 18.

καταλληλοτέρα ἐποχή, ἵνα ἐνοσπεύρωσι τὰ σπέρματα μεγάλων ἀρετῶν εἰς τὰ τέχνα των. εἶναι ἀπίστευτος ἡ ἰσχὺς, τὴν ὅποιαν ἔχει ὁ παραδειγματισμὸς κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἀρκεῖ μόνον ἢ ἀκούσωσιν ἢ νὰ ἴδωσι καλὴν τινα ἢ κακὴν πράξιν τὰ παιδιά κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην καὶ εἶναι ἱκανὰ οὐχὶ μόνον νὰ τὴν ἀντιληφθῶσι καὶ τὴν ἐνοσπερισθῶσι πρὸς μίμησιν κατὰ τὸν μέλλοντα βίον των, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ νὰ τὴν παραστήσωσι διὰ τῶν ζωηροτάτων χρωμάτων. Ὅθεν πᾶσα ἡ φροντίς τῶν γονέων τότε πρέπει νὰ γίνηται εἰς τὸ νὰ διηγῶνται καὶ νὰ πράττωσιν ἐνώπιον τῶν τέκνων των καλὰς μόνον πράξεις, ἢ ἀποφεύγωσι δὲ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας τὰς κακὰς. Ἄν δὲ ποτε τύχη νὰ ἴδωσιν ἢ ἢ ἀκούσωσιν ἀλλαχόθεν τὰ παιδιά των κακὴν τινα πράξιν, ἃς σπεύσωσιν εὖ φρόνιμοι γονεῖς νὰ τὴν στιγματίσωσι καὶ τὴν ἀποδοκιμάσωσιν ἐνώπιον τῶν τέκνων των μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα, διότι ἄλλως εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μὴ τὴν μιμηθῶσι ταῦτα ἀμέσως ἢ κατὰ τὸν μέλλοντα βίον των. Εὐτύχημα μέγα θὰ ἦτο ἂν ἅπασαι αἱ Ἑλληνίδες μητέρες ἐγίνωσκον νὰ γράψωσι, ἢ ἀναγινώσκωσι καὶ ἢ ἀριθμῶσι τὰς τέσσαρας τοῦλάχιστον ἀπλᾶς ἀριθμητικὰς πράξεις. Ἀμέσως ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν τέκνων των ἐδύνατο ἀπονητὶ νὰ διδάξωσιν εἰς ταῦτα ἂν οὐχὶ γράμματα πολλὰ, τοῦλάχιστον ὅμως πράγματά τινα χρησιμώτατα. Μόνη ἡ παρὰ τῶν μητέρων ἀπλὴ ἀνάγνωσις παιδαγωγικῶν τινῶν βιβλίων ἤρκει νὰ ἐνοσπεύρῃ καὶ ριζώσῃ εἰς τὰς τρυφεράς καρδίας αὐτῶν τὰ καλλίτερα αἰσθήματα. Ὅθεν ὅσαι μητέρες εὐτύχησαν νὰ μάθωσι γράμματα, ἃς μὴ ὀκνῶσι κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦλάχιστον ἢ ἀναγινώσκωσιν ἐνώπιον τῶν τέκνων των πραγματείας περὶ ἐναρέτων πράξεων ἢ νὰ διηγῶνται τοιαύτας συνεχῶς.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας των τὰ τέχνα, οὔτε τῆς μητρικῆς ἐπιτηρήσεως ἔχουσιν ἀνάγκην, οὔτε νὰ ἐργασθῶσι τι δύνανται, τούναντίον μάλιστα, κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, μένοντα ἐν τῇ οἰκίᾳ, αἰωνίως ἢ ἀνησυχῶσι καὶ ζημίας μόνον εἶναι ἱκανὰ νὰ πράττωσιν. Ὅθεν κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος χρόνος διὰ νὰ μάθωσι τὰ παιδιά τοῦλάχιστον τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, καὶ μόνη ἡ ἀσυγχώρητος ἀμέλεια τῶν γονέων, μόνη ἡ ἔλλειψις διδασκαλοῦ ἐν ἐκάστη κοινότητι δύνανται νὰ γείνωσι πρόσκομμα εἰς τὸ νὰ μὴ μάθωσι τὰ παιδιά τοῦλάχιστον τὴν ἀπρόσκοπτον ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, καὶ τὰς τέσσαρας ἀπλᾶς πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς.

Ὅθεν ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ καταρτισθῶσιν ὅσον ἐνεστι τάχιον αἱ κοινότητες, ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ δημιουργηθῶσιν, ὡς εἶπομεν, καὶ πόροι ἐν ἐκάστη ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη κατεπείγουσα ἐπίσης νὰ μορφωθῶσι καὶ διδασκαλοὶ, εἰ δυνατόν μάλιστα ἱερεῖς, ἵνα διδάξωσιν εἰς τὸν λαόν τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα, καὶ χρησιμεύωσιν εἰς αὐτὸν συνάμα καὶ ὡς ἐφημέριοι.

Συντελεστικὸν ἤθελεν εἶσθαι πρὸς τοῦτο, ἐὰν ἐκηρύσσητο διὰ νόμου ἢ μάλιστα διὰ ψηφίσματος τῆς ἔθνοσυνελεύσεως, ὡς τοῦ λοιποῦ οὐδεὶς δύναται νὰ ἦναι ἐκλογεὺς ἢ ἐκλέξιμος ἐπὶ πάσης οἰας δὴ ποτε ἀρχαιερείας ἢ ἐκλογῆς, ἂν μὴ γινώσκῃ τοῦλάχιστον νὰ γράφῃ ἰδίαις αὐτοῦ χερσὶ τὸ ὄνομά του εἰς ψηφοδέλιον ἢ εἰς ἐκλογικὸν πρωτόκολλον. Τὸ μέτρον τοῦτο, πλὴν τῆς ὠθήσεως, τὴν ὅποιαν ἤθελε δώσει εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν κοινῶν τοῦλάχιστον γραμμάτων, ἤθελε συντελέσει τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν τοῦ λοιποῦ γνησίους πληρεξουσίου ἢ βουλευτὰς, ἐκλεγομένους πράγματι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχὶ διὰ πλαστογραφήσεως καὶ ἄλλων ἀνηθικῶν μέσων, τὰ ὅποια μετέρχονται ἀυστόλως οἱ λεγόμενοι κομματάρχαι ἐπὶ πάσης ἐκλογῆς καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον προσόν, τὸ ὅποῖον ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἠθέλομεν ἐπιθυμῆσαι νὰ ἔχῃ πᾶς ἐκλογεὺς πολίτης Ἑλλήν.

Συντελεστικὸν ἤθελεν εἶσθαι ἐπίσης, ἐὰν ἐπεβάλλητο εἰς πάντα γονεᾶ, μὴ ἐκπαιδεύοντα τὰ ἄρρενα τοῦλάχιστον τέχνα αὐτοῦ μὲ τὰ κοινὰ μόνον γράμματα, καὶ εἰδὸς τι προστίμου, τὸ ὅποῖον νὰ εἰσπραττήτο μὲν καὶ καταναγκαστικῶς ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ νὰ ἐχρησίμευε μόνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινότητος, καὶ ἰδίως πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν ἐν αὐτῇ παιδῶν, διότι ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας, εἶδομεν, ὅτι τὰ τέχνα, μὴ φοιτῶντα μὲν εἰς τὸ σχολεῖον, ζημίας μόνον προξενούσιν εἰς τοὺς πατρικοὺς οἴκους των φοιτῶντα δὲ, εἶναι ἀδύνατον κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ μὴ μάθωσι τὰ κοινὰ γράμματα. Ὅθεν οἱ γονεῖς, οἱ ἀμελοῦντες νὰ πέμπωσι τὰ τέχνα των εἰς τὸ σχολεῖον τῆς κοινότητος κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην δικαιοτάτον εἶναι νὰ πληρώνωσιν ἀνὰ ἡμισίαν κατὰ μῆνα δραχμὴν ἐπὶ τετραετίαν δι' ἕκαστον ἄρρεν τέκνον των. Οἱ δὲ ἐκπαιδεύοντες κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην μὲ τὰ κοινὰ γράμματα καὶ τὰ θήλεα τέχνα των δίκαιον εἶναι νὰ λαμβάνωσιν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐπιμελείας των ἀνὰ ἡμισίαν κατὰ μῆνα δραχμὴν δι' ἕκαστον θήλυ τέκνον των ἐπὶ τρία τοῦλάχιστον ἔτη, τουτέστι μέχρι τοῦ ἐνάτου ἔτους τῆς ἡλικίας των

θυγατέρων των. Δὲν εἶναι δὲ ἀναγκαῖον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην νὰ ὑπάρχῃ ἰδιαίτερον προθυναγωγεῖον καὶ μάλιστα εἰς τὰ χωρία, ὅπου τὰ ἦθη ἐκ φύσεως εἶναι χρηστότατα. Εἰς ἔγγαμος ἱερεὺς διδάσκαλος ἢ μία διδασκάλισσα δύναται κάλλιστα νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων τοῦ χωρίου.

Ἀναγκαῖον δὲ θεωροῦμεν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Λέγοντες ἐκπαίδευσιν δὲν ἐννοοῦμεν οὔτε τὴν μεσαιαν οὔτε τὴν ἀνωτέραν, διότι αὐταὶ εἶναι εὐωνόταται ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι τοῦλάχισον, καὶ οὐδεμία ἀνάγκη προτροπῆς ὑπάρχει πρὸς τοῦτο, τοῦναντίον μάλιστα ἡμεῖς τοῦλάχισον ἠθέλαμεν ἐπιθυμήσει ἂν οὐχὶ τὴν περιστολήν, τοῦλάχιστον ὅμως τὴν τακτοποίησιν, ἀλλ' ἐννοοῦμεν μόνον τὴν τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσιν, τὴν κυριωτέραν ἴσως πασῶν, τὴν συντελοῦσαν δηλαδὴ εἰς τὴν πραγματικὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν· καὶ ὅσον ἀληθὲς εἶναι ὅτι σήμερον τοῦλάχιστον ἔχομεν πληθύν ἂν οὐχὶ ἐντελῶς πεπαιδευμένων τοῦλάχιστον ὅμως γνωσκόντων γράμματα ἰκανὰ ἂν οὐχὶ νὰ δικαιολογήσωσιν, ἀλλὰ τοῦλάχισον νὰ καταστήσωσιν εὐφημον τὴν ἄλλως ἀδικαιολόγητον σπουδαρχίαν, τόσον ἀναντιρρήτον εἶναι ἐπίσης, ὅτι ὁ πολῦτιμος λαὸς εὐρίσκεται εἰς παχυλωτάτην ἀγνοίαν καὶ ἀμάθειαν. Ὅτι καλὸν ἔχουσιν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυσικόν, καὶ οὐδόλως προῖόν μαθήσεως ἢ καλλιιεργείας τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας· τούτου ἕνεκα πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἀπαντᾷ τις ἀρετὰς σπανίας καὶ ἴσως ἀπιστεύτους, ἀλλὰ πάντῃ ἀκαλλιεργήτους. Οἱ ἀχθοφόροι ὀθωμανοὶ π.χ. τῆς Σμύρνης, καίτοι πενήστατοι ὄντες, εἶναι ὅμως τοσοῦτον αἰμίνοι, ὥστε ἀχθοφόρους ὀθωμανοὺς μεταχειρίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς νυκτοφύλακας τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων των οἱ Σμυρναῖοι, καὶ οὐδέποτε σχεδὸν συνέβη παρὰ τῶν ἀχθοφόρων τούτων νυκτοκλοπὴ ἢ ἄλλη τις κατάχρησις, ἀλλ' ὅμως οἱ τόσον τίμιοι οὗτοι ἀχθοφόροι, ἂν ποτε θυμώσωσι κατὰ τοῦ βαθυπλοῦτου ἐμπόρου, τοῦ διατρέφοντος καὶ εὐεργετοῦντος αὐτοῦς, θὰ τὸν ὀνομάσωσι θεβαίως γκισοῦρ, ἀπιστον, ἢ τουτομουζ, χοῖρον. Οἱ δὲ λησταὶ τῶν ὁρέων τῆς Ἀνατολῆς, ἂν ἐρεθισθῶσιν ἢ εὐρεθῶσιν εἰς κατὰστασιν ἀμύνης, δύναται νὰ μετέλθωσιν πᾶν εἶδος ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ἐχθρῶν των ἢ τῶν θυμάτων των, οὐδέποτε ὅμως προσβάλλουσι τὴν τιμὴν των, καὶ ἰδίως οὐδέποτε ἀγολασταίνουσι κατ' αὐτῶν. Ἀπαγχονίζονται μὲν καριτομοῦνται ἢ καὶ ἀποβιήσκουσι εἰς τὰ βασανιστήρια ἐνίοτε οἱ λησταὶ, οὐδέποτε ὅμως προδίδουσι τοὺς συντρόφους των καὶ

ἰδίως τοὺς λησταποδόχους. Κλέπτης ἢ ληστής ἢ ἐπαίτης ἀναγκάζεται ὁ Ἀνατολίτης νὰ γείνη ἐνίοτε, οὐδέποτε ὅμως ἢ σπανιώτατα προδίδει ἢ πωλεῖ τὴν τιμὴν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ὅπως τοῦτο εἶναι κατὰ δυστυχίαν συνηθέστατον παρ' ἄλλοις λαοῖς, ἐν οἷς εὐρίσκει τις οὐχὶ σπανίως πατέρα ἢ μητέρα ἢ ἀποβάλλοντας καθ' ὀλοκλήριον, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἢ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας των καὶ οὐδόλως φροντίζοντας περὶ τῆς τύχης αὐτῶν, ἢ τὸ χερίστον πάντων καὶ ἐμπροσθευμένους τῆς τιμῆς τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων.

Ἡ δὲ φιλοξενία τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν εἶναι μοναδική· εἰς οἶαν δὴ ποτε οἰκίαν χωρικοῦ καὶ καθ' οἶαν δὴ ποτε ὄραν καὶ ἂν ἤθελες εἰσελθεῖ τὸ προχειρότατον, τὸ ὅποιον θέλει σοὶ προσφέρει, εἶναι τὸ νὰ γευματίσῃς ἢ νὰ δειπνήσῃς μαζί του· καὶ δὲν γνωρίζουσι μὲν τρόπους καλοῦ, ἐνίοτε μάλιστα στεροῦνται καὶ τῶν μέσων οἱ Ἀνατολίται, ἵνα συνοδεύσωσι τὴν προσφορὰν των ταύτην καὶ ἐλκύσωσι τοὺς ξένους. Τὴν προσφέρουσιν ὅμως πάντοτε ἀπὸ καρδίας, καὶ δυσαρεστοῦνται μεγάλως ἐκ τῆς ἀποποιήσεως τῆς προσφορᾶς των. Ἐντεῖθεν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὸ ἀξιοπίστον συγγραφέως τινὸς Γάλλου, τοῦ Κ. Γρενιέρου, μαθητοῦ χρηματίσαντος ἄλλοτε τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς, καὶ τελευταῖον δημοσιεύσαντος ἐν Παρισίοις σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «La Grèce, en 1863 par A. Grenier.» «Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ 1863 ὑπὸ τοῦ Α. Γρενιέρου.» Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, τῷ γέμοντι τερατωδεστάτων παραδοξολογιῶν, ὁ Κ. Γρενιέρου, ἐκτοξεύων μυρίας ἄλλας ὑβρεῖς καὶ συκοφαντίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς. «Οἱ Ἕλληνες σὲ προσκαλοῦσι νὰ κινῆσῃς, νὰ πάρῃς καφέ καὶ ἡγλυκύσματα, νὰ ὀμιλήσῃς πολιτικά, καὶ νὰ χορεύσῃς, οὐδέποτε ὅμως νὰ γάγῃς· διότι οὔτε σκεῦη οὔτε μαγειρεῖα ἔχουσι πρὸς τοῦτο· ἐν καλὸν γεῦμα, πεποικιλμένον μὲ οἴνους ἐκλεκτοῦς, ὥστερ γίνεται τοῦτο εἰς τὴν μεσαιαν τάξιν τῆς Γαλλίας, ἤθελε καταναλώσει ὀλόκληρον τὸ πρὸς ἐνιαύσιον διατήρησιν ποσὸν μιᾶς ὅλης οἰκογενείας.» Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν ἄλλων παραδοξολογιῶν ὁ φιλαλήθης συγγραφεὺς, ὁ πολλὰ ἐτη διατρίψας ἐν Ἀθήναις, λέγει καὶ τὰ ἐξῆς σελ. 8. «Αἱ Ἀθῆναι εἶναι μία κωμόπολις μᾶλλον ἢ μία πόλις, διότι μόνον δύο ὁδοὶ, ἡ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου, εἶναι ἀξίαι τοῦ ὀνόματος τούτου· σελ. 9· κατοικοῦνται ὑπὸ σκύλων ἐρήμων, ἐτοίμων νὰ σὲ κατασπαράξωσιν· ἐν δὲ ὁ ταξειδιώτης ὁθλήσῃ νύκτα εἰς Ἀθή-

νας, δὲν τομᾶ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ξενοδοχείου του, ἵνα μὴ κατασπαραχθῇ ὑπὸ τῶν σκύλων, ὡσπερ ἄλλοτε ὁ ποιητὴς Εὐρυπίδης· σελ. 12. ὅλος ὁ οὐρανὸς ἐν Ἀθήναις μετασχηματίζεται κατὰ τὸ θέρος εἰς ἥλιον καίοντα, καὶ δὲν δύνασαι νὰ ἐξέλθῃς τῆς οἰκίας σου πρὸ τῆς δύσεως αὐτοῦ· σελ. 13· καὶ ἔπειτα ἐτόλμησεν ὁ Ἱπποκράτης νὰ γράψῃ, ὅτι τὸ κλίμα τῶν Ἀθηνῶν εἶναι συγκεκραμένον, καὶ δὲν πάσχει τις ἐν αὐτῷ οὔτε ἐξ ὑπερβολικοῦ καύσου οὔτε ἐξ ὑπερβολικοῦ ψύχους· σελ. 14· ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς 11 π. μ. μέχρι τῆς 3 μ. μ. ἅπαντα τὰ καταστήματα εἶναι κεκλεισμένα καὶ ψυχὴν ζῶσαν δὲν βλέπει τις τότε εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν.»

Κατ' εὐτυχίαν ὁ φιλαλήθης συγγραφεὺς δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἐξυβρίσῃ μόνον τοὺς ζῶντας Ἕλληνας, ἀλλ' ἐξυβρίζει πρὸς τούτοις καὶ αὐτὸν τὸν πρὸ δισχιλίων καὶ διακοσίων ἐτῶν ἀποθανόντα Ἱπποκράτην· ἠθέλαμεν δὲ εἶσθαι ἀπαρηγόρητοι, ἂν δὲν ἐξυβρίζε συνάμα καὶ τὸν μακαρίτην Βιτρούβιον, διότι ἐτόλμησε καὶ ὁ εὐλογημένος οὗτος νὰ γράψῃ τὰ αὐτὰ περὶ Ῥώμης, χωρὶς νὰ προφυτεύσῃ, ὅτι μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων, ἠθελεν εὐρεθῆ Γάλλος, νὰ διαψεύσῃ δι' ὕβρεω μόνον αὐτὸν τε εἰς τὰ περὶ κλήματος Ῥώμης καὶ τὸν γέροντα Ἱπποκράτην εἰς τὰ περὶ κλήματος Ἀθηνῶν.

Τὸ νὰ ἐλέγχῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν πενίαν τῶν ὁ Κ. Γρενιέρος ἴσως δὲν ἔχει πολὺ ἄδικον, διότι ὁ ἴδιος ἐφρόντισε νὰ εἴπῃ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι, ὅτι οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν ἀγῶνὰ τῶν ἔμειναν κύριοι μόνον τῆς ξηρᾶς γῆς των. Τὸ νὰ τοὺς ἐλέγχῃ ὁμῶς ἐπὶ ἐλλείψει φιλοξενίας εἶναι ἀδικιώτατος· διότι προχειρότατα δυνάμεθα νὰ τὸν ἀναιρέσωμεν, ἅμα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τυχόντος χωρικοῦ Ἕλληνος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἔχει πολὺ ἄδικον ἴσως ὁ Κύριος Γρενιέρος, διότι γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ ἐννεήκοντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐρχομένων Εὐρωπαίων ἐξοικειοῦνται μόνον με τοὺς γινώσκοντας Γαλλικά, με τοὺς ἔχοντας καλοὺς καὶ περιποιητικούς τρόπους καὶ ἰδίως με τοὺς ἀλευρωθέντας κατὰ τι ἕκ τινος εἴδους ψευδοῦς πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον μετέλαβον ἐκ τῶν Εὐρωπαίων· σπανιώτατοι δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξοικειοῦνται εἰς τὴν Ἀνατολὴν με τὸν λαόν, διότι οὐδεὶς σχεδὸν τούτων γινώσκει τὴν γλώσσάν του· κρίνων δὲ ἐκ τῶν ἰδίων καὶ τὰ ἀλλότρια, οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ ἐκλεκτωτέρα μερὶς τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ.

Ὁραλούμενοι δὲ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, διακηρύττομεν με τὸν θετικώτερον τρόπον, με ὅσας ἔχομεν ἀνθρωπίνους δυνάμεις καὶ χωρὶς καθόλου νὰ φοβηθῶμεν διάψευσιν, ὅτι ἀλλαχοῦ μὲν τὸ ἄθος τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ μόνον ἡ ἀνωτέρα τάξις· ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ τοῦναντίον πᾶν ὅ,τι ἐκ φύσεως εἶναι καλόν, ἐνάρετον καὶ γενναῖον εὐρίσκεται μόνον εἰς τὴν μεσαίαν καὶ κατωτέραν τάξιν τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ ἀνωτέρα τάξις τῶν Ἀνατολιτῶν σύγκριται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀνθρώπων, μετασχόντων τῶν ἐλαττωμάτων καὶ ἐκ τῶν λαῶν ἄλλων ἐθνῶν, μεθ' οὓς συνέζησαν· διότι ὁ μὲν Ἄγγλος, ὁ Γάλλος, ὁ Ἰταλὸς, ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Ῥώσος καὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἂν διαμείνῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, θὰ διατηρήσῃ πάντοτε τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα του. Ὁ δὲ Ἀνατολίτης κατ' εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν του καὶ ὀλίγους μῆνας ἂν διαμείνῃ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ ἢ Ῥωσσίᾳ ἐξοικουῖται με τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν λαῶν ἐκείνων· ἐπειδὴ δὲ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξοικειωθῇ ἐντελῶς καὶ με τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀρετὴ, διὰ τοῦτο, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἀνατολὴν, μεταφέρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλαττώματα μᾶλλον τῶν λαῶν, μεθ' οὓς συνέζησέ καὶ σπανίως ἀρετὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν λαῶν ἐκείνων, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον ὅτι δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐξοικειωθῇ με τὰς τάξεις ταύτας.

Διὰ νὰ πεισθῇ τις ἐντελῶς περὶ τούτου, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ κάμωμεν ἐνταῦθα σύγκρισιν τινα· ἐκ μὲν τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, οὐδεὶς σχεδὸν εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐξισάθη κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἱκανότητα με τοὺς πράγματι εὐγενεῖς τῆς Δύσεως· ἡμεῖς τοῦλάχιστον μίαν μόνην ἐξαιρέσιν γινώσκουμεν κατὰ τοῦτο τὴν τοῦ μακαρίτου Καποδιστρίου· ἀλλ' ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ ἦτο μὲν γέννημα τῆς Ἀνατολῆς, ὠνετραφῆ ὁμῶς καθ' ὀλοκλήριαν εἰς τὴν Δύσιν, προσήγγισε καὶ ἐξοικειώθη με τοὺς εὐγενεῖς αὐτῆς, καὶ ωφελήθη ἐκ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν ἀρετῶν των. Ἐκ δὲ τῶν κατωτάτων τάξεων συγκρίνομεν τοὺς Ἕλληνας με τοὺς Βυσαροὺς, τοὺς ὁποίους ἡ Εὐρώπη ἐπεμψεν ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἐκπολιτίσωσι τὴν Ἀνατολήν. Ἐν Μονάχῳ π. χ. ὁ βίος τοῦ παραλελυμένου χειρῶνακτος ἔχει ὡς ἐξῆς· ἀπὸ πρῶτας τῆς δευτέρας θ' ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἔργον του, αὐθημερὸν θὰ πληρωθῇ, ἐξερχόμενος τοῦ ἐργοστασίου του, θ' ἀγοράσῃ ἄρτον, ἀλάντας (λουκάνικα) καὶ κρόμυα καὶ θὰ διευθυνθῇ εἰς τὸ ζυθοποιεῖον· δειπνῶν θὰ κενώσῃ δύο ἢ τρία μέτρα ζύθου, θ' ἀνάψῃ ἔπειτα τὴν πίπαν του καὶ κατὰ πᾶν τέταρτον τῆς ὥρας θὰ φωνάζει ΖΥΘΟΝ· καὶ μέχρι μὲν τῆς δεκάτης πε-

ρίπου ὥρας μ.μ. τὸ προσφιλὲς τοῦτο ποτόν θά εισέρχεται μόνον ἀνωθεν, ἔπειτα δὲ ἀρχεται καὶ ἡ ἐξαγωγή κάτωθεν, χωρὶς καθόλου νὰ δύναται νὰ μετατοπίσῃ ὁ ζυθοπότης, ἀλλ' αἰετοῦ θά κράζει ΖΥΘΟΝ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ ζυθοπωλεῖα εἶναι καταλλήλως ἐστρωμένα διὰ πλακῶν, ἵνα βέωσι καὶ ἐξέρχονται ἀκολούτως τὰ κάτωθεν ἐξέρχόμενα. Κενωθέντος τοῦ βαλαντίου, ὁ ζυθοπιῶλης σπρώχνει ἢ σύρει τὸν ζυθοπότην ἔξω τοῦ καταστήματος καὶ κλείει τὴν θύραν· ἐκεῖ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον πίπτει νεκρὸς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄπνους· καὶ ἐὰν μὲν ἔλθῃ ἡ ἀστυνομία καὶ τὸν ψαρεύσῃ, μεταφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τούτου ἀποθήκην morgue καὶ ζῆ μὲχρις οὗ ζεμηθῶσι καὶ ἐπαναλάβῃ τὰ αὐτὰ εὐθὺς, ἅμα εὐπορήσει ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου του· ἂν δὲ τοῦναντίον, κοκκαλιάζει ἐπὶ τοῦ πάγου, καὶ τὸ πρῶν μεταφέρεται πράγματι νεκρὸς καὶ ἄπνους εἰς τὴν αἰωνίαν κατοικίαν. Σπάνιοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἥρωες, οἵτινες ἅμα διωχθῶσι τοῦ ζυθοποιεῖου, δύναται νὰ φθάσῃ διὰ διαφόρων ἐλυγμῶν καὶ διαφόρων ὠθήσεων καὶ ἀντωθήσεων κατὰ τῶν τοίχων εἰς τὰς ὀνομαζομένας κατοικίας των, καὶ νὰ συνδειπνήσῃσιν οὕτω καὶ συγκοιμηθῶσι μὲ τὴν λεγομένην σύζυγόν των καὶ μὲ τὰ λεγόμενα τέκνα των. Μὴ τύχει δὲ τις καὶ θέλῃσιν ἢ ἀρνήθῃ κεραίαν τινὰ ἐκ τούτων, διότι ἔτοιμοι εἴμεθα οὐ μόνον νὰ ὀνομάσωμεν τὰ ζυθοπωλεῖα, εἰς τὰ ὅποια καθ' ἑκάστην καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐπαναλαμβάνονται καὶ αἰωνίως θά ἐπαναλαμβάνωνται τὰ ὄργια ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς τούτοις νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ τὰ κατ' ἔτος γινόμενα θύματα ἐκ τῆς κοραιπάλης ταύτης. Ζήτημα δὲ εἶναι ἤδη πῶς ζῆ ἡ λεγομένη σύζυγος τοῦ ζυθοπότου καὶ πῶς ἐξοικονομοῦνται τὰ λεγόμενα τέκνα του· ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἀρμόδιοι νὰ λύσωμεν, οὐχ ἦττον ὅμως δυνάμεθα νὰ ὀμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἀστυνομία ἐν Μονάχῳ ἔχει μεγάλην ἐπιτηδεύτητα οὐ μόνον εἰς τὸ νὰ ψαρεύῃ καθ' ἑκάστην ἐσπέραν σχεδὸν ἅπαντας τοὺς οὕτω πῶς μονομαχοῦντας μὲ τὸν ζυθὸν ἥρωας, ἀλλὰ καὶ νὰ προλαμβάνῃ διὰ τῆς φιλανθρωπίας μάλιστα τῶν εὐπορωτέρων τάξεων καὶ τῆς προνοίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα κοινωνικὰ δυστυχήματα.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ βίος τοῦ παραλελυμένου χειρῶνακτος Βαυαροῦ· ὁ δὲ βίος τοῦ παραλελυμένου χειρῶνακτος Ἑλλήνου ἔχει ὡς ἑξῆς. Ἐργάζεται ἐφ' ὅλης τῆς ἐβδομάδος, ἢ τοῦλάχιστον ἀφ' ἧς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἀποφασίσει νὰ ἐργασθῇ, μέχρι τοῦ σαββάτου· τότε δὲ, πληρωνόμενος, ἐξέρχεται εἰς διασκεδάσιν, σπανίως ὅμως ἀσωτεύει κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ σαββά-

του. Ἀπὸ πρώτας δὲ τῆς Κυριακῆς, ἀφοῦ πρότερον φορέσει τὰ τῆς ἑορτῆς ἐνδύματα, καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνάψῃ κερί, καὶ ψωνίσει τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς τὴν οἰκογένειαν, θά ἐξέλθῃ ἔπειτα πρὸς εὔρεσιν συντρόφων· σπανίως ὁ Ἕλλην εὐθυμεῖ μεμωμένους· εὔρεθέντων τῶν συντρόφων, ἀρχονται τὰ ὄργια ἀπὸ τοῦ κεράσματος ἐνὸς ἐκ τῶν συνδαιτημόνων, ὅστις ἀμέσως καὶ προκαλεῖ πρόποσιν· πρὶν τελειώσῃ τὸ κέρασμα τοῦ πρώτου, φιλοτιμεῖται νὰ κεράσῃ ὁ δεύτερος· τοῦτον παρακολουθεῖ ὁ τρίτος, καὶ τοῦτον διαδέχεται ὁ τέταρτος μέχρις ἀποπερατώσεως πάσης τῆς σειρᾶς τῶν συνδαιτημόνων. Εἶναι δὲ σπάνιον πρᾶγμα νὰ εὐθυμῆτῃ ὁ Ἕλλην μόνος του, καὶ ἔτι σπανιώτερον νὰ κερασθῇ χωρὶς νὰ κεράσῃ. Τὰ ἐκ ῥιτινίτου κεράσματα διαδέχονται τὰ ἐκ μεζέδων (τροφῶν ἢ τραγαλισμάτων), καὶ τούτων ἐπίσης προσφερομένων ὑπ' ἐνὸς οὐ μόνον εἰς ἅπαντας τοὺς συνδαιτημόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς περισσιῶτας. Περὶ τὴν δεξιὴν εἶναι ἡ ὥρα τῆς γύρας, (τοῦ περιπάτου ἐν τῇ πόλει)· τότε ἅπαντες οἱ συνδαιτημόνες εὐθυμοῦντες, τραγωδοῦντες, στρούφοντες καὶ τὸ μoustaki των, ἐξέρχονται, ἵνα διέλθωσιν οὕτω ἐκ τῆς οἰκίας ὡραίας τινὸς ἢ ἐρωμένης ἢ καὶ μνηστῆς. Μετὰ τὴν γύραν εἰσέρχονται εἰς ἑτέραν τινὰ ταβέρναν (κρασοπωλεῖον) ἵνα χαρετήσῃσιν κανὲν γεμάταρι, καὶ περὶ τὴν δεκάτην μ.μ. ἀποσύρονται εὐθυμοῦντες καὶ τραγωδοῦντες, ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, πάντοτε ὅμως ὀρθοποδοῦντες, καὶ συνδειπνήσῃσιν ἢ τοῦλάχιστον ἵνα συγκοιμηθῶσι μὲ τὰς πραγματικὰς συζύγους των καὶ μὲ τὰ πραγματικὰ τέκνα των.

Καὶ ἂν μὲν μείνωσι λείψανά τινὰ ἐκ τῶν τῆς ἐβδομάδος ἡμερομισθίων καὶ ὁ χειρῶναξ ἦναι ἐκ τῶν πράγματι παραλύτων ἢ ἐκ τῶν χαροκόπων, διασκεδάζει ὡσαύτως καὶ τὴν ἐπιούσαν, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζει τσαγαροδευτέραν, τουτέστι δευτέραν, καθ' ἣν εὐθυμοῦσιν οἱ παῖδες τῶν τσαγαρίδων (παπαυσίδων) καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς ἐξοχὴν τινὰ, ἵν' ἀποφύγῃσι τὰ ὄμματα τῶν χλευάζοντων αὐτοὺς φρονιμῶν· ἂν δὲ τοῦναντίον, ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἔργον, ἐργάζεται δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς προσεχῆς ἑορτῆς ἢ Κυριακῆς, ἵνα ἐπαναλάβῃ τότε τὰ αὐτὰ· τοιοῦτος δὲ εἶναι ὁ βίος μόνον τῶν ἀγάμων χαροκόπων ἐν τῇ Ἀνατολῇ· οἱ δὲ ἔγγαμοι σπανίως ἀσωτεύουσι. Σπανιώτατα δὲ μεθύσκει ὁ Ἀνατολίτης, καὶ τοῦτο δὲν ἀρνεῖται οὐδ' ὁ Κύριος Γενεῖρος, λέγων ἐν τῇ σελίδι 33· αὐδέποτε ἐνθυμοῦμαι νὰ εἶδον μεθυσιμένον ἐν τῇ Ἑλλάδι εἰ καὶ ὁ οἶνος εἶναι ἀφθονώτατος· καὶ οὐδέποτε μετα-

σχηματίζεται ἐκ τῆς μέθης εἰς κτήνος ἢ εἰς πτώμα, ὅπως συμβαίνει κατὰ δυστυχίαν τοῦτο συνεχῶς παρ' ἄλλοις λαοῖς, μὴ συστελλομένοις νὰ πράττωσι τοῦτο συνεχέστατα καὶ ἐν Ἑλλάδι, καίτοι πολλῶν ἀντιθέτων παραδειγμάτων ὑπαρχόντων.

Ἀλλὰ πρὸ δύο μὲν μηνῶν ἡμεῖς αὐτοὶ κατεξάνεστημεν κατὰ τῆς ὀκνηρίας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, πρὸ ὀλίγων δὲ ἐβδομάδων προετίναμεν τὴν σύστασιν ἐταιρίας πρὸς βελτίωσιν τῆς ἠθικῆς καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς δενδροφυτείας· ἥδη δὲ ὁ τίτλος τῆς πραγματείας ἡμῶν ταύτης εἶναι περὶ φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀκαμάται καὶ ὀκνηροί, ἀλλ' οὗτοι ἀνίηουσιν εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν λεγομένων ἀγάδων, τούτεστι τῶν πατροπαραδότως καὶ ἐκ τοῦ θρησκευματος ἴσως διδασκομένων οὐδὲν νὰ πράττωσι καὶ νὰ ζῶσιν ἀπὸ τῶν ἰδρώτων τῶν ἄλλων· εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν κακοσυνηθεισάντων μὲ τὴν ὑπαλληλίαν· δὲν ἀρνούμεθα, ἐπίσης ὅτι κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ ἔχουν ἀνάγκην νηπιακῆς καὶ καλῆς μάλιστα ἀνατροφῆς, οὐδέποτε ὅμως, νὰ ἐξημερώσωσι τὰ ἦθη των, διότι ταῦτα ἐκ φύσεως εἶναι ἡμερα, ἀλλ' ἵνα ἐκπλήξωσι τὸν κόσμον καὶ αὐθις μὲ θαύματα, ὅπως ἐξέπληξαν τοῦτον πάλαι ποτὲ οἱ πρόγονοὶ των.

Ἐὰν δὲ μᾶς ἐπετρέπητο νὰ παραβάλλωμεν ἐνταῦθα καὶ τὸ σύνολον τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν πρὸς τὸ σύνολον τοῦ χαρακτῆρος ἄλλων λαῶν τῆς Δύσεως, τὰ πρωτεῖα κατεχόντων ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἠθέλαμεν ἰδεῖ ὅτι ἐν μὲν τῇ Δύσει ὁ λαὸς ἐπὶ ἐπαναστάσεων ἐν τῇ μανίᾳ του ἐτιμώρησε καὶ κατεσπάραξεν οὐχὶ μόνον τοὺς καταπιέσαντας αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀθώους ἢ καὶ εὐεργέτας του. Πόσοι ἄρα γε πλούσιοι ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐκρεμάσθησαν εἰς τοὺς φανούς τῆς Πρωτευούσης, ἢ ἐστάλησαν εἰς τὴν λαιμητόμον ἢ κατεποντίσθησαν εἰς τὸν Ροδανὸν ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦσαν τοκογλύφοι; Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι γίνεται πρὸ δύο ἐτῶν ἐπανάστασις καὶ ὁ λαὸς οὐ μόνον δὲν παρεκτρέπεται εἰς θηριοδίαν, ἀλλὰ καὶ φρουρεῖ τοὺς ἀτίμους, φρουρεῖ τοὺς κακοήθεις, φρουρεῖ τοὺς τοκογλύφους, ἵνα βυζάνωσι τὸ αἷμά του καὶ σήμερον ὡς θοδέλλαι.

Ὡς εὐτυχῶσιν οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ νὰ ἀνατραφῶσι καὶ αὐθις ἀπαξ τοῦλάχιστον καλῶς καὶ νὰ διοικηθῶσι πατρικῶς, καὶ τότε εἰμεθα πεπεισμένοι πληρέστατα ὅτι οὐχὶ μόνον τὸν ἑαυθρον κόσμον τῆς Ἀσίας θὰ ἐκπλήξωσι μὲ θαύματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν πεπολιτισμένον τῆς Εὐρώπης ἢ καὶ αὐτῆς τῆς Δύσεως.

Περὶ θηλασμοῦ.

Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνας τὰ βρέφη τρέφονται ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ γάλακτος, τροφῆς ὑπὸ τῆς φύσεως προωρισμένης αὐτοῖς, ἀρμοδιωτάτης διὰ τὰ πεπτικά αὐτῶν ὄργανα, τελείας, ἐντελῶς ἀφομοιουμένης διὸ καὶ καταλληλοτάτης διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀφομοιώσεως πολλῶ ὑπερτροφῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην τὴν ἀποσύνθεσιν.

Καὶ τινα μὲν τῶν βρεφῶν ἐκμυζῶσι τὸ γάλα ἐκ τῶν μαστῶν τῆς μητρὸς αὐτῶν, ἕτερα ἐκ μισθωτῆς τροφῆς, ἢ καὶ ἐκ τῶν μαστῶν θήλειος τινος ζώου. Ἄλλα δὲ πάλιν γαλακτοτροφοῦνται διὰ τῆς ἐκμυζητικῆς φιάλης, τοῦ κυάθου, ἢ τοῦ κοχλιαρίου κτλ. Ἄπαντες οἱ διάφοροι οὗτοι τρόποι δι' ὧν γαλακτοτροφοῦνται τὰ βρέφη περιλαμβάνονται ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν *θηλασμός*. Καὶ ὁσάκις μὲν τὸ βρέφος θηλάζει τὴν μητέρα αὐτοῦ ἢ ἔμμιον τροφὸν ὁ θηλασμός καλεῖται *φυσικὸς*, *τεχνητὸς* δὲ ὁσάκις γαλακτοτροφοῦνται διὰ τῶν μαστῶν θήλειος ζώου, τῆς ἐκμυζητικῆς φιάλης κτλ. καὶ τέλος *μικτὸς* ὅταν δι' ἀμφοτέρων τῶν τρόπων αὐτῶν.

Α'. Περὶ τοῦ φυσικοῦ θηλασμοῦ.

1. Περὶ τοῦ διὰ τῆς μητρὸς θηλασμοῦ.

Ἐν τῶν ἱερωτέρων τῆς μητρὸς καθηκόντων εἶναι ὁ θηλασμός τοῦ βρέφους διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς γάλακτος, ἐκπληρουμένου οὕτω καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς φύσεως, προετοιμασάσης διὰ τὸ νεογνὸν γάλα ἀραιὸν μὲν τὸ πρῶτον, βαθμηδὸν δὲ πυκνότερον· γάλα ὠφελιμώτατον τῷ νεογνῷ, καὶ ἀρμοδιώτατον, ὡς προεῖρηται, διὰ τὰ πεπτικά αὐτοῦ ὄργανα.

Ἡ ὠφέλεια τοῦ μητρικοῦ θηλασμοῦ ἐστὶ προδηλοτάτη. Πολλὰκις λεπταὶ γυναῖκες, τῶν ὁποίων τὸ γάλα κατὰ τὸ φαινόμενον ἐστὶ μετρίως ποιότητος, τρέφουσι κάλλιστα τὰ τέκνα αὐτῶν, ἀν' δὲ, ἐκ τῆς καλῆς τοῦ θρέμματος αὐτῶν θεάς ὀρμώμενοι, ἀναθέσωμεν εἰς αὐτάς τὸν θηλασμόν ξένων παιδίων, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ταῦτα δὲν τρέφονται προσηκόντως, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα μαραίνονται, ἐνίοτε καὶ φθίνουσιν. Ἡ μὴ θηλάζουσα τὸ βρέφος αὐτῆς κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον εἶναι μήτηρ, ἐλλείπουσιν ἢ μητρικὴ ἀφοσίωσις, ἢ ἀμοιβαία μετὰ τὸν τέκνου προσήλωσις· τὸ δὲ ἱερὸν αὐτὸ καθήκον, μετὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ τοσαύτης στοργῆς ὑπὸ τῶν ζώων αὐτῶν ἐκπληρούμενον, παραμελεῖται πολλάκις ὑπὸ τῶν γυναικῶν χάριν τῆς ἰσχυρίας αὐτῶν, τῶν τρέψεων, ἢ τῶν καλῶς ἐννοουμένων κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων.

Ὁ θηλασμός ἄλλως τε ὠφελεῖ λίαν τὰς μητέρας. Τακτοποιεῖ τὴν ἐπιλόχιον κατάστασιν, μετριάξει ἢ ἐπέχει τὴν πυρετὴν τοῦ γάλακτος, ἐξουδετερώνει τὴν τυχόν ὑπάρχουσαν πρὸς τὰς μητροβλαβίας καὶ τὰς φλεγμονὰς τῆς μήτρας, τοῦ περιτοναίου κτλ. διαθέσιν καθόσον πρὸς παραγωγὴν τοῦ γάλακτος καταναλίσκονται πολλαὶ οὐσίαι, αἵτινες ἀνεῦ τοῦ θηλασμοῦ ἠδύνατο, ἐρεθιστικῶς ἐνεργεῖσαι, νὰ ἐπιφέωσι τὰ προῖκθέντα νοσήματα. Ὁ θηλασμός ἐλαττώνει προτέτι τοὺς ἀφρόνους ἐπιλόχιους ἰδρώτας, καὶ προλαμβάνει τὰ ἐκ τούτων προκαλούμενα ἐξανθήματα, τοὺς ρευματισμοὺς, τὰ ὑπερβολικὰ ἢ τὰ ἐπὶ πολὺ παραινόμενα λόγια, τὰς κεφαλαλγίας, μετ' ἀποπτώσεως τῶν τριγῶν τῆς κεφαλῆς συνοδευόμενα, τὰς ἐξογκώσεις καὶ σκληρύνσεις τῶν μαστῶν κτλ.

ἔχει λοιπὸν ὁ θηλασμός ἐν ἀρχῇ τοὺς χαρακτῆρας κριτικῆς ἐκρῦσεως, καὶ παρὰ ταῖς πολλὰς τῶν γυναικῶν ἐνεργεῖ καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν διάρκειαν ἀντιπερισπαστικῶς.

Ἄλλ' ἢ ὑποχρέωσις αὐτῆ τῶν μητέρων τοῦ θηλάζειν τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἰπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ μητρικὸς θηλασμός εἶναι ἀδύνατον νὰ γείνη, καὶ ἕτεροι καθ' ἃς δεόν' ἀπαγορευθῆ, καθόσον βλάπτεται διὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος τὸ βρέφος, ἢ καθόσον βλάπτεται διὰ τοῦ θηλασμοῦ ἢ μήτηρ.

Δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ μιμηθῶμεν τὸν συγγραφέα τοῦ Ἑμιλίου, ἐπιβάλλοντα ταῖς γυναῖξιν ἀπάσαις, ἀνεῦ ἐξαιρέσεώς

τινος, τὸ χρέος τοῦ θηλάζειν τὰ ἐαυτῶν τέκνα, οἰαδήποτε καὶ ἀν' ἢ ἢ σωματικῆ αὐτῶν κατάστασις.

Καὶ ἀνέριτος μὲν ἀποβαίνει ὁ θηλασμός ἐνεκὰ ἀτρησίας, ἐλλείξεως, ἢ ὑπερβολικοῦ μήκους τῆς θηλῆς. Ἀνέριτος ἐπίσης ἀποβαίνει ὁ θηλασμός, ἐπὶ τινι τοῦλάχιστον χρόνον, ὡς ἐκ τῆς βραχυτήτος, τῆς ἐπιπεδώσεως, ἢ τῆς παραμορφώσεως ἐν γένει τῆς θηλῆς, ἢ ἐνεκὰ τῶν κατὰ τὴν θηλὴν ἐδραζουσῶν περιβρώσεων, ῥαγάδων, ῥωγμῶν, καὶ ἑτέρων τοῖς μαστοῖς νοσημάτων, ὅταν δὲν ἐλήφθησαν πρὸ τοῦ τοκετοῦ τὰ πρὸς βελτίωσιν ἢ πρόληψιν αὐτῶν κατάλληλα μέσα. Λέγομεν δὲ ἐπὶ τινι χρόνον, καθοτὶ ἢ μὲν βραχυτέρας, ἢ συμπιέσεις, ἢ παραμόρφωσις ἐν γένει τῆς θηλῆς, συχνοτάτη οὐσία καὶ ὀρεϊομένη συνήθως εἰς τὴν συμπιέσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ στηθοδέσμου, θεραπεύεται διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν τεχνητῶν θηλῶν, τῶν ξηρῶν ἐπὶ τῆς θηλῆς σικυῶν, τῆς ἀμέσου καὶ συχνάκις ἐπαναλαμβανομένης ἐκμυζήσεως, καὶ μάλιστα διὰ κυρτοῦ ὑελίνου σωλῆνος, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπινοηθέντος, δι' οὗ δύνανται αἱ γυναῖκες νὰ σχηματίσωσιν εὐκόλως ἀφ' ἐαυτῶν τὰς θηλάς, ἐκμυζῶσαι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δι' αὐτοῦ τοὺς μαστοὺς αὐτῶν. Αἱ δὲ περιβρώσεις, αἱ ῥαγάδες, αἱ ῥωγαί, καὶ ἕτερα τοῦ μαστοῦ νοσήματα, ὁσάκις δὲν ἐπρόληφθησαν, θεραπεύονται ἐπίσης διὰ τῶν πρὸς τοῦτο καταλλήλων μέσων· ὥστε, μετὰ τὴν ἴασιν τῶν νοσημάτων αὐτῶν, δύνανται αἱ μητέρες ν' ἀρχίσωσιν ἢ νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν θηλασμόν.

Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ὁ μητρικὸς θηλασμός, ὁσάκις ἢ κρῆσις τῶν γυναικῶν ἐστὶν ἠλλοιωμένη ὑπὸ καθολικῆς τινος νόσου εὐκόλως ἐκτιμωμένης, καὶ τὴν ἐνδεχομένην τῆς ὁποίας ἀνάπτυξιν ὑποπτεούμεθα ἐκ τῶν κληρονομικῶν προηγουμένων τῆς μητρὸς. Οὕτω λ. χ. οὐδόπως συμφέρει νὰ θηλάζωσι τὰ ἐαυτῶν τέκνα αἱ φυματώδεις, καρκινώδεις, ῥαχίτικαί, ἀρθριτικαί ἢ συφιλιτικαί δυσκραςίας μητέρες, πρέπει δὲ ἀπ' ἐναντίας νὰ παραδίδωμεν εἰς τοιαύτας περιστάσεις τὰ βρέφη εἰς καταλλήλους ἐμμίθους τροφούς· βελτιώνομεν δ' οὕτως πολλάκις τὰ ἀρχικὰ ἐλαττώματα τῆς κράσεως, ἅτινα θάπτον ἢ βράδιον ἤθελον ἀναπτυχθῆ εἰς τὰ τέκνα τῶν ἐκ τῶν δυσκρasiῶν αὐτῶν πασχουσῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης ὁ θηλασμός εἰς τὰς ἐχούσας λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ λυμφατικὸν σύστημα, εἰς τὰς πασχούσας ἐκ βαρείας τινὸς νόσου, ἐκ νόσου τινὸς τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, ὁσάκις τὸ γάλα ἐστὶν ἠλλοιωμένον ἢ ὀλίγον καὶ ἀνε-

παρκές· δὲν ἐπιτρέπεται ὁσάκις, ἔνεκα αἰτίας τινὸς καταφανοῦς, ἰσχυρίναι ἐπαισθητῶς εἴτε τὸ βρέφος, εἴτε ἡ μήτηρ, ἀ' καὶ οὐδεμιὰς στερεῶνται ἀμφότερα περιποιήσεως. Ὅταν ἡ μήτηρ δὲν θέλῃ ἢ δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐκουσίως ἅπαντα τὰ καθήκοντα, ὅσα ἐπιβάλλει αὐτῇ ὁ θηλασμός, ὅποια εἶναι οἱ ὑπερβολικοὶ κόποι, αἱ ἀγρυπνίαι κτλ., ὁσάκις δὲν δύναται νὰ θυσιάσῃ τὰς κοσμικὰς τέρψεις, καὶ μάλιστα ν' ἀποφύγῃ τὰς ζωηρὰς ἠθικὰς ἐντυπώσεις, παραβλαπτούσας ἐπαισθητῶς καὶ ταχέως τὰς ποιότητας τοῦ γάλακτος. Διὸ πρέπει πρὸ πάντων νὰ συνιστῶμεν εἰς τὰς θηλαζούσας νὰ τηρῶσι καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ θηλασμοῦ τὴν ὅσον ἔνεστι μεγαλύτεραν ψυχικὴν γαλήνην, ἀναπόφευκτον οὖσαν πρὸς ἐπιτυχῆ τοῦ θηλασμοῦ ἔκβασιν.

Ἡ λεπτότης τοῦ σώματος, ὅταν αὐτὴ δὲν ὀφείληται εἰς νοσηρὰν τινα κατάστασιν, οὐδόλως ἐμποδίζει τὸν μητρικὸν θηλασμόν, ἄλλως ἔπρεπε ν' ἀπαλλάξωμεν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ τὰς πλείστας γυναῖκας τῶν πόλεων, ἰσχνὰς συνήθως οὖσας. Ἡ εὐτραφία τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μαστῶν δὲν ἔχουσι, παρατηρεῖ ὁ Δοννέ, ἐπὶ τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ θηλασμοῦ τὴν κοινῶς ἀποδοδομένην ἐνταῦθα σημασίαν, καὶ συνήθως ἰσχυραὶ γυναῖκες, ὑποκείμεναι μάλιστα εἰς μικράς τινας τῆς ὑγείας αὐτῶν διαταράξεις, ἐμφύτους, ὡς εἰπεῖν, οὖσας εἰς τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν, θηλαζοῦσι λίαν ἐπιτυχῶς τὰ τέκνα αὐτῶν, οὐδόλως ἐκ τοῦ θηλασμοῦ παραβλαπτόμεναι.

Ἐστὼ δὲ ἡ πρὸς τὸν θηλασμόν ἀπόφασις τῶν μητέρων ἐκουσία, αὐθόρμητος. Ὅσαι δὲν αἰσθάνονται, λέγει ὁ Δοννέ, οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν, οὔτε τὴν φυσικὴν κλίσιν, τὰ ἀναπόφευκτα ταῦτα προσόντα πρὸς ἐπιτυχῆ θηλασμόν τῶν τέκνων αὐτῶν, δεόν νὰ παραιτηθῶσι τούτου· οὐδέποτε δὲ συμφέρει νὰ ἐπιβάλληται τὸ καθήκον αὐτὸ εἰς τὴν μητέρα ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἢ τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Πρέπει ἐπίσης, προσθέτει ὁ Δοννέ, νὰ δυσπιστῶμεν περὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ νέων τινῶν μητέρων, αἰτινες εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ὀρμὴν παρασύρονται πέραν ἐκείνου, τὸ ὅποῖόν εἰσι πραγματικῶς ἱκαναὶ νὰ ἐκπληρώσωσι, καὶ τῶν ὁποίων ὁ ζήλος δὲν διατηρεῖται ἀκραιῶς καὶ ἀνάλογος τῆς πρώτης ἐπιθυμίας.

Ἡ κατὰ τὸν θηλασμόν ἐπάνοδος τῆς ἐμμήνου καθήρσεως δὲν ἀνιενδείκνυσιν ἀπολύτως τὸν θηλασμόν. Καὶ μόνον ὁσάκις ἡ γυνὴ τύχῃ λίαν ἀδύνατος καὶ δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ

τὰς δύο συνάμα ζωτικὰς ταύτας λειτουργίας, ἡ δὲ τοῦ παιδίου ὑγεία παραβλάπτεται ἐπαισθητῶς, τότε μόνον δεόν νὰ προσδράμωμεν εἰς ἑτέραν τροφόν.

Ἄλλ' οὔτε ἡ ἐγκυμοσύνη αὐτῆς κατὰ τοὺς πρώτους δύο ἢ τρεῖς μῆνας δὲν ἀποτρέπει ἀπολύτως ἀπὸ τοῦ θηλασμοῦ· βραδύτερον ὅμως ἡ ἐκρυσίς τοῦ γάλακτος ἀλλοιοῦται, τὸ δὲ ποσὸν αὐτοῦ ἐλαττοῦται, τὸ μὲν ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην ἀξάνουσης πλαστικότητος τοῦ αἵματος, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀντιπερισπαστικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐνεργείας τῆς φύσεως πρὸς τὴν μήτραν. Ἄν ὅμως τυχόν καὶ κατὰ τοὺς πρώτους τῆς ἐγκυμοσύνης μῆνας διαταράσσῃται ἡ ὑγεία τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ παιδίου ἀνάγκη νὰ παύσωμεν πάραυτα τὸν θηλασμόν.

Κατὰ τινας, ὁ κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην θηλασμός, οὐδόλως ἐπηρεάζων τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον, παραβλάπτει μόνον τὸ ἔμβρυον, δαπανωμένων, πρὸς παραγωγὴν τοῦ γάλακτος, τῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμβρίου χρησιμευσουσῶν ὑλῶν. Ἄν ὅμως παρατηρήσωμεν τὰς γυναῖκας τῶν χωρίων, καὶ τινὰς γυναῖκας ἐκ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνδιαιωμένων, θηλαζούσας τὰ ἑαυτῶν τέκνα καθ' ἅπασαν περίπτου τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκυμοσύνης, δὲν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτὸν, καθότι τὰ παρ' αὐτῶν γεννώμενα τέκνα εἰσι συνήθως λίαν εὖρωστα.

Ἐνίοτε ἄνευ φανερᾶς νόσου, ὁσάκις θηλάζει ἡ γυνὴ, αἰσθάνεται ὑπερβολικὴν κόπωσιν, ἢ σφοδρὸς ὑπὸ τὴν ὠμοπλάτην πόνους, ὅτε ἀνάγκη νὰ προσδράμωμεν εἰς ἑτέραν τροφόν.

Καὶ τοιαῦται μὲν εἰσι αἱ διάφοροι περιστάσεις, αἱ ἀποτρέπουσαι τὰς μητέρας ἀπὸ τοῦ θηλασμοῦ. Ὅσάκις ὅμως δὲν παρατηρεῖται εἰς τὴν ὑγείαν ἢ τὴν κράσιν τῶν γυναικῶν οὐδεμίαν ἐκ τῶν προεκθεθεισῶν τοπικῶν ἢ καθολικῶν πλημμελειῶν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ θυσιάζωσιν αἱ μητέρες, χάριν τῶν τέκνων αὐτῶν, τὰς ματαίας τοῦ κόσμου τέρψεις καὶ νὰ θηλάζωσιν αὐτά.

Ἰδωμεν ἤδη ποία ἢ κατὰ τὸν θηλασμόν τηρηθησομένη καταλληλοτέρα καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τάξις.

Κατὰ τινας, τὸ βρέφος πρέπει νὰ τίθηται εἰς τὸν μαστὸν 24—36 ἢ 48 μετὰ τὸν τοκετὸν ὥρας. Ἄλλοι δὲ συμβουλεύουσι νὰ περιμένωμεν πρὸς τοῦτο τὴν παρέλευσιν τοῦ πυρετοῦ τοῦ γάλακτος. Ἄλλ' ὁ Δεζορμῶ (Desormeaux) καὶ συμφωνοῦσι μετ' αὐτοῦ ἅπαντες οἱ περίδοξοι μαιευτῆρες τῆς ἐποχῆς μας,

ἦτοι ὁ Δουβοῶ, Καζῶ κλπ. συμβουλεύουσι νὰ θέτωμεν τὸ βρέφος εἰς τὸν μαστὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἄμα ἀναπαυθῆ αὕτη ἐκ τῶν κόπων τοῦ τοκετοῦ, τουτέστι μετὰ 4—6 ἢ 8 ὥρας, καθ' ὅσον ὁ τοκετὸς ὑπῆρξε μᾶλλον ἢ ἦττον ἐπώδυνος, ἢ δὲ μήτηρ ἔχει κατὰ συνέπειαν ἀνάγκην ἡσυχίας μᾶλλον ἢ ἦττον παρατεταμένης. Οἱ ὀλίγον τι μετὰ τὸν τοκετὸν κλαυθμηρισμοὶ τοῦ βρέφους, αἱ κινήσεις αὐτοῦ, καὶ ἰδίως αἱ τῶν χειρῶν καταδεικνύουσιν ἀρκούντως τὸ ἐν αὐτῷ ἀναπτυσσόμενον αἶσθημα τῆς πείνης· ποίαν δ' ἄλλην τροφήν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν αὐτῷ προσφοριώτερον ἐκείνης, ἣν προητοίμασεν ἡ φύσις; Τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην περιεχόμενον ἐν τοῖς μαστοῖς ῥευστὸν τουτέστι τὸ πῦαρ, γλισχραίνει τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα, διεγείρει πρῶτος τὰς συστολάς αὐτοῦ, διαλύει τὸ μηκόνιον καὶ διευκολύνει τὴν ἀπόθυσιν αὐτοῦ. «Ἢ ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ βρέφους ἐνεργουμένη ἐκμύζις διευκολύνει, λέγει ὁ Καζῶ, τὴν ἀνοδὸν τοῦ γάλακτος, προλαμβάνει τὴν ὑπέμετρον τῶν μαστῶν ἐξόγκωσιν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς διατάσεως αὐτῶν προξενουμένους· πολλάκις πόνοισι, διαπλάσσει, οὕτως εἰπεῖν, καταλλήλως τὴν θηλήν, τὴν ὅποιαν τὸ βρέφος συλλαμβάνει πολλῶ δυσκολώτερον, ὅταν οἱ μαστοὶ εἰσὶν ἐξωγκωμένοι καὶ διατεταμένοι, καὶ προλαμβάνει τέλος, ἢ καθιστᾷ τοῦλάχιστον ἀσήμαντον τὸν πυρετὸν τοῦ γάλακτος.»

Αἱ μὴ θηλάζουσαι ἐγκαίρως τὰ βρέφη αὐτῶν προποτιζέουσι ταῦτα διὰ χλιαροῦ ὕδατος, ἢ ἐγχύματος μαλάχης ἢ φιλίρας, γλυκαινομένου διὰ σάκχαρος, ἀλλὰ τὰ ποτὰ ταῦτα προκαλοῦσιν οὐχὶ σπανίως ἐμέτους· ἀντικαθιστῶσι δὲ τὴν λαπακτικὴν τοῦ πύατος ἐνεργεῖαν δι' ἡπίων μὲν καθαρσίων, ἐπιβλαβῶν ὅμως πάντοτε ἀποβαίνοντων καὶ προκαλούντων ἐνίοτε τὸν ἔκτερον.

Πρὶν ἢ θηλάσῃ τὸ βρέφος, δεόν νὰ πλύνωσι τὴν θηλήν διὰ χλιαροῦ ὕδατος ὅπως καθαρίσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῶν στεγνωθῶν συμψηξέων, τῶν συσσωρευομένων συνήθως εἰς τὸ εἶθος τῶν αὐλάων, ἐν αἷς ἐκτομοῦνται οἱ γαλακτοτρόφοι. Κατὰ τὰς πρώτας τοῦ θηλασμοῦ ἡμέρας δεόν νὰ εἰσάγωσι τὴν θηλήν εἰς τὸ στόμα τοῦ βρέφους, ὅπως ἀπαλλάξωσιν αὐτὸ ἐξ ἀνωφελῶν ἐρευνῶν καὶ προσπαθειῶν διαρκούντος δὲ τοῦ θηλασμοῦ, δεόν νὰ προσέχωσιν, ὅπως οἱ ῥώθωνες μένωσιν ἐλεύθεροι. Δεόν προσέειν νὰ πειθῶσιν, ὅτι τὸ βρέφος θηλάζει πραγματικῶς καὶ καταπίνει τὸ γάλα, καθότι ἐνδέχεται νὰ ἐμποδισθῶσιν ἢ τε ἐκμύζησις καὶ κατάποσις εἴτε ἔνεκα βραχύτητος τοῦ χαλινῶ

τῆς γλώσσης, εἴτε ἔνεκα ὄγκου τινὸς ὑπὸ τὴν γλώσσαν κειμένου, ἢ ἔνεκα τῆς συγγενοῦς διαίρεσως τοῦ ὑπερωίου ἰστίου ἢ τῆς ὑπερώας, ἢ ἔνεκα προσωπικῆς ἡμιπληγίας, ἢ ἐκ συγγενοῦς ἀτονίας, ἢ καὶ τέλος ἔνεκα νοσημάτων τινος τοῦ στόμακος ἢ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων.

Ἐφελιμωτάτη ἀποβαίνει καὶ διὰ τὴν ὑγίαν τοῦ βρέφους, καὶ διὰ τὴν ἀνακούρησιν τῆς μητρὸς ἢ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τακτοποιήσις τῶν ὡρῶν τοῦ θηλασμοῦ.

Καὶ κατὰ μὲν τοὺς δύο πρώτους μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνας, ἄς θηλάξῃ τὸ βρέφος ἐν ὥρᾳ μὲν ἡμέρας, ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ὥραν, ἢ κατ' ἐλάχιστον ἀνὰ πᾶσαν μίαν καὶ ἡμισίαν ὥραν, τοῦτο δὲ καὶ διότι δυσκόλως τὰ βρέφη κορύννυνται, καὶ διότι, ἀόθεν ἢ εἰσέτι ὄντα, δὲν δύνανται νὰ θηλάσωσιν ἰκανὸν ἐκάστοτε γάλα, βραδύτερον δὲ ἄς θηλάξῃ ἀνὰ πᾶσαν τρίτην ὥραν. Ἐν ὥρᾳ δὲ νυκτὸς, ἄς συνειθίσωσιν ἑνωρὶς αἱ μητέρες τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ μὴ θηλάζωσιν, ὅπερ εὐκόλως κατορθοῦται, ἀνευ οὐδεμιᾶς τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ βλάβης. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ θηλάζωσι τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν 11 ἢ 12 ὥραν τῆς νυκτὸς, ἀρχόμενοι πάλιν τοῦ θηλασμοῦ κατὰ τὴν 6 πρωϊνὴν ὥραν· ἂν δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 6 ἢ 7 αὐτῶν ὡρῶν, τὰ παιδία ἐξυπνίσωσι καὶ κλαυθμηρίζωσιν, ἄς προσφέρωσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ κοχλιαρίου ὀλίγον αἰγίον γάλα ἡραιωμένον δι' ὕδατος ἢ ἐγχύματος φιλίρας καὶ γλυκουσμένον διὰ σάκχαρος. Προτιμώτερον ὅμως εἶναι νὰ ἡσυχάζωσι καὶ ἀπκοιμίζωσιν αὐτὰ διὰ θωπειῶν χωρὶς νὰ προσφέρωσιν αὐτοῖς οὐδεμίαν τροφήν. Ἡ μέθοδος αὕτη οὐδόλως εὐχαριστεῖ βίβαια τὰ παιδία κατὰ τὰς πρώτας νύκτας, ἀλλὰ συνειθίζουσι ταχέως, ἐξυπνοῦν καὶ κοιμοῦνται χωρὶς νὰ κλαύσωσιν, ἐνοουμένου πάντοτε, ὅτι αἱ μητέρες πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν γενναϊότητα τὰ ὑποφέρωσιν ἐπὶ τινὰς νύκτας τοὺς κλαυθμηρισμοὺς τῶν τέκνων αὐτῶν, καθιστάμεναι οὕτω κύρια καὶ οὐχὶ ὑποχείρια αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπος κοιμώμεναι ἐπὶ 6—7 ὥρας διαρκῶς τὴν νύκτα αἱ θηλάζουσαι, προσκτῶσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸν θηλασμὸν μετὰ νέας ῥώμης καὶ προθυμίας. Ὁ ἡσυχος καὶ ἀρκούντως παρατεταμένος ὕπνος εἶναι ἀναγκασιότατος εἰς τὰς θηλάζουσας, ἀναγκασιότερος μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν τροφῶν, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας ὁ ἀνεπαρκῆς ὕπνος, ἐξαντλῶν τὰς δυνάμεις, συνεπάγει καὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ γάλακτος.

Ὁ ἄμετρος πολλάκις ζῆλὸς τινῶν μητέρων, προσπαθεῶσιν

ἢ ἡσυχάσῃ τὰ κλαυθμηρίζοντα τέκνα των προσφέρουσαι αὐτοῖς τὸν μαστὸν παραβλάπτει ἐπαισθητῶς ταύτας, ἐξαντλομένων τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἄνευ ὠφελείας τῶν μὴ πεινῶντων τέκνων. Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι αἱ κραυγαὶ τοῦ βρέφους εἰσὶ πάντοτε ἡ ἔκφρασις πραγματικῆς ἀνάγκης. Ὅποιαν σημασίαν ἔχουσιν αἱ κραυγαὶ τοῦ βρέφους, ὅταν αὐτὸ ἐθῆλασεν ἀρκούντως εἰς τὴν προσδιωρισμένην ὥραν; κραυγάζει, ὡς ἡμεῖς λαλοῦμεν, κραυγάζει ἐξ ἰδιοτροπίας. *Κωφεύοντες* εἰς τοὺς κλαυθμηρισμοὺς αὐτοῦ, συνειθίζομεν αὐτὸ νὰ μὴ κραυγάζῃ πλέον ἄνευ αἰτίας· ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς πεισθῶμεν, ὅτι δὲν κραυγάζει ἄνευ πραγματικῆς ἀνάγκης, πρέπει τότε ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὰς κραυγὰς του πολλὴν σημασίαν.

«Αἱ κραυγαὶ τῆς πείνης, λέγει ὁ Καζῶ, συνοδεύονται ἐν γένει ἐκ ζωηρῶν κινήσεων τῶν ἀνωτέρων ἄκρων, τὸ βρέφος ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ οἰοεὶ ἀνεζήτει τὸν μαστὸν τῆς τροφῆς, καὶ ἐκμυζᾷ ἀπλήστως τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου ἢ οἰονδηποτε ἕτερον μαλακὸν καὶ στρογγύλον σῶμα, τιθέμενον μεταξύ τῶν χειρῶν αὐτοῦ.»

Τὸ βρέφος δέον νὰ θηλάξῃ διαδοχικῶς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μαστῶν, ὅπως ἐκκενῶνται ἐπίσης τὰ γαλακτοφόρα αὐτῶν ἀγγεῖα· ἄλλως ὑπερπληρουμένου τοῦ ἑτέρου τῶν μαστῶν, καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐκμύζησις ἀποβαίνει ὀδυνηρὰ καὶ ἐρεθίζονται ἢ καὶ φλεγμαίνουσι τὰ γαλακτοφόρα αὐτοῦ ἀγγεῖα ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς, τῆς συρροῆς τοῦ γάλακτος, διατάσεως αὐτῶν. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν δὲν πρέπει αἱ μητέρες νὰ περιμένωσιν, ὅπως διαταθῶσιν ὑπὸ τοῦ γάλακτος οἱ μαστοὶ αὐτῶν, καὶ εἶτα νὰ θηλάσῃ τὰ τέκνα των.

Δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορίσωμεν τὸ ποσὸν τοῦ γάλακτος τὸ ὅποιον τὸ βρέφος δέον νὰ θηλάξῃ ἐκάστοτε, ἐπομένως πρέπει ν' ἀρίνωμεν αὐτὸ νὰ θηλάξῃ ἐφ' ὅσον θέλει. Πολλάκις τὸ βρέφος ἐν τῷ θηλάζειν ὑπνώττει, οἷε δέον νὰ σεβασθῶμεν τὸν ὕπνον αὐτόν. Ἐνίοτε ὁμῶς βρέφῃ τινὰ παρατείνουσιν εἰς ἄκρον τὸν ὕπνον αὐτῶν, ὅπως ἀναπληρώσωσιν ὄντως τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς τροφῆς. Ὁ παρατεταμένος ὕπνος, λέγει ὁ Δοννέ, πρέπει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ γάλακτος τῆς τροφῆς, ὅπερ διὰ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως ἀποδεικνύεται ἀνεπάρκεις ὀλίγον, πτωχὸν καὶ ὀρθῶδες· συνεξετάζοντες δὲ καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ βρέφους πειθόμεθα, ὅτι οὐδόλως αὐτὸ ὠφελεῖται ἐκ τοῦ τοιοῦτου γάλακτος. Τὸ πτωχὸν γάλα ἐπιφέρει παρὰ τοῖς

βρέφοις τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ὅσα καὶ παρὰ τοῖς ἐφήβοις ἢ ἀνεπαρκῆς τροφῆ. Σταθερὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς διὰ τοιοῦτου γάλακτος τροφῆς τῶν παιδίων εἰσὶν ἐπαισθητῆ καὶ ὀσημέραι προβαίνουσα ἴσχανσις, διάρροια, ἔμετοι, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ βρυάδης στοματίτις· ἡ μόνη δὲ σωτηρία εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἔστιν ἡ ταχεῖα ἐκλογὴ καταλλήλου ἐμμίσθου τροφοῦ.

Πολλὰ βρέφῃ ὀλίγον τι μετὰ τὸν θηλασμόν, ἀποβάλλουσι διὰ τοῦ ἐμέτου ἀρκετὸν ποσὸν τοῦ παρ' αὐτῶν καταποθέντος γάλακτος· καὶ συνήθως μὲν αἱ ἐμέσεις αὐταί, ἂν καὶ λίαν συνεχῶς ἐπερχόμεναι, οὐδόλως παραβλάπτουσι τὴν ὑγίαν τῶν βρεφῶν, ὅπερ κρίνομεν ἐκ τῆς εὐτραφείας αὐτῶν· ἄλλοτε ὁμῶς ὁ ἔμετος αὐτὸς ὀφείλεται εἰς δυσπεψίαν, ἢ δὲ συνεχῆς αὐτοῦ ἐπανάληψις ἰσχυαίνει ἐπαισθητῶς τὰ βρέφῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ διὰ τοῦ ἐμέτου ἀποβαλλόμενον γάλα ἐστὶ τεθρωμωμένον καὶ ἀναδίδει ξινήν ὀσμὴν, συνυπάρχει δὲ τότε καὶ διάρροια, ὑπὸ σφοδρῶν κολικοπόνων συνοδευομένη· εἰσὶ δὲ αἱ ἀφοδεύσεις πρασινωπαί, περιέχουσαι τεμάχια τυρώδους οὐσίας ἀπέπτου, ἐν εἶδει μικρῶν λευκῶν θρόμβων παρισταμένης. Διὰ δὲ τοῦ μικροσκοπίου ἀνακαλύπτομεν τὴν παχεῖαν οὐσίαν τοῦ γάλακτος ὑπὸ μορφήν ἀπειραριθμῶν μικρῶν σταγόνων. Τὰς δυσπεψίας αὐτάς, ὀφειλομένας εἰς τὸ παρὰ τῶν βρεφῶν θηλάζεμενον λίαν παχὺ γάλα, ὡς κατεδείχθη ὑπὸ τοῦ Δοννέ καὶ ἐπεκυράθη διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Βερνοά καὶ Βεκερέλ, θεραπεύομεν παραγγέλλοντες νὰ θηλάσῃ τὰ βρέφῃ εἰς μακρότερα διαστήματα, ἀνὰ πᾶσαν 5 ἢ 6 λ. γ. ὥραν καθότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ στόμαχος ἀνακουριζόμενος, πέπτει εὐκολώτερον τὸ εἰσαγόμενον γάλα, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἀκρίβεις ἐρευναὶ τοῦ Πελλιγῶ ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ γάλα ἐφ' ὅσον περισσότερον χρόνον διαμένει ἐν τοῖς μαστοῖς ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἀραιούται, ἀντιστρόφως τοῦ συμβαίνοντος εἰς τὰς λοιπὰς ἐκρῦσεις.

Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ἐξῆς οὐσιῶδες ζήτημα· ποῖά εἰσι τὰ θετικὰ σημεῖα, δι' ὧν πειθόμεθα, ὅτι τὸ παρὰ τοῦ βρέφους θηλαζόμενον γάλα ὠφελεῖ αὐτὸ, καὶ ὅτι ἡ θρέψις καὶ ἡ ὀργανικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἐκτελοῦνται κανονικῶς; Ἀδύνατον εἶναι, λέγει ὁ Φλερῶ, εἰς τὴν ἐνεστῶσαν τῆς ἐπιστήμης κατάστασιν ν' ἀπαντήσωμεν ἀποχρῶντως εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. Ἄλλ' ἐκ τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιχειρησθέντων πειραμάτων τῶν Ναθαλῆ Γουίλιώτου προκύπτει, ὅτι εὐρωστον παιδίον ἔχει ἀνάγκην κατὰ μὲν τὸν πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνα δύο λιτρῶν καλοῦ

γάλακτος καθ' ἐκάστην, τεσσάρων δὲ λιτρῶν βραδύτερον· ὅτι τὸ βάρος τοῦ βρέφους δέον ν' αὐξάνῃ κανονικῶς καθ' ἐκάστην κατὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν περίπου οὔγγιαν, καὶ ὅτι καθόσον τὸ βάρος αὐτὸ ἐλαττοῦται, ὅπερ ἐξελέγχεται διὰ τῶν ζυγίσεων, δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν τὸν προσεχῆ τοῦ βρέφους θάνατον. Ἰστέον ὅμως, ὅτι ἐν νόσῳ, ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ ἐν ἀπλῇ κακοδιαθεσίᾳ, τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς, κατὰ μίαν περίπου λίτρον εἰς διάστημα πέντε ἡμερῶν, ἀλλ' ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ βάρους ἀντικαθίσταται ταχύτατα κατὰ τὴν ἐπάνιδον τῆς υγείας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ μητρικοῦ θηλασμοῦ, ἐξετάσωμεν ἤδη τὸν δι' ἐμμίσθου τροφοῦ θηλασμόν τοῦ βρέφους.

2. Περί τοῦ ἐπὶ μισθῷ γινομένου θηλασμοῦ.

Ὅσάκις ἕνεκα τῶν προεκτεθεισῶν περιστάσεων ἡ μήτηρ ἐκούσα ἢ ἀκούσα δὲν δύναται νὰ θηλάσῃ τὸ ἐαυτῆς τέκνον, ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἴτε εἰς τὸν μικτὸν θηλασμόν, εἴτε εἰς τὸν διὰ μισθοῦ τροφοῦ. Καὶ τὰς μὲν ὠφελείας καὶ τὰ ἀτοπήματα τοῦ μικτοῦ θηλασμοῦ θέλωμεν ἐκθέσει βραδύτερον, παρατηροῦμεν δὲ μόνον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ τρόπος οὗτός ἐστιν ἀκατάλληλος, ἐπιβλαβής, καὶ ὅτι ἐπιτυγχάνει ἐπὶ τοσοῦτον ὀλιγώτερον ἐφ' ὅσον τὸ βρέφος ἐστὶ νεώτερον καὶ ἀσθενέστερον. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ διὰ καταλλίλου ἐμμίσθου τροφοῦ θηλασμός ἐστιν ἡρωϊκὸν μέσον, ὅπερ ἔσωσε πολλὰ παιδιά, ἐπὶ ἡμέρας, ἢ καὶ ἐφ' ὥρας μόνον, ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀπέχοντα.

Ἡ ἐκλογὴ καλῆς τροφοῦ, λέγει ὁ Δοννέ, ἐστὶ δυσχερὲς ἔργον, καὶ σπανίως εὐρίσκουμεν εἰς τὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρυσιαζόμενας ἡμῖν γυναῖκας ἅπαντα τὰ προσόντα καὶ τὰ ἐχέγγυα, ἅτινα δικαιούμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν παρ' αὐτῶν.

Δέον δὲ νὰ ἔχῃ ἡ τροφὸς τὰ ἐξῆς προσόντα. Ἀπαραίτητον εἶναι νὰ παρουσιάσῃ αὕτη ἅπαντας τοὺς χαρακτῆρας καλῆς υγείας, ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς κατὰ φύσιν καταστάσεως ἁπάντων τῶν ὀργάνων, καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐκτελέσεως ἁπασῶν τῶν λειτουργιῶν. Πᾶσα νοσηρὰ κληρονομικὴ προδιάθεσις, ἀποτρέπουσα τὰς μητέρας τοῦ θηλασμοῦ, ἀποκλείει ἐτι μᾶλλον καὶ τὰς ἐν ταῖς αὐταῖς καταστάσεσι διακεκμημένας τροφούς· ἀλλ' ἐπειδὴ, τῇ ἁλλείψει καθαρῶν συμπτωμάτων, δυσκόλως πολλάκις δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὰς κληρονομικὰς τούτων προδια-

θέσεις διὰ τῶν ἀναμνηστικῶν, ἀποκρυπτομένων ὑπὸ τῶν τροφῶν, ἀνάγκη πᾶσα, πρὸς ἀνακάλυψιν, νὰ καθυποβάλλωμεν αὐτὰς εἰς αὐστηράν, ἀμεσον καὶ ἐντελῆ ἐξέτασιν. Δέον ἰδίως ὅπως ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῆς πνευμονικῆς φθίσεως τῶν χοιράδων καὶ τῆς συφιλιτιδος, ἐξετάζοντες, πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς τελευταίας ταύτης νόσου, τὰ γεννητικὰ ὄργανα διὰ τοῦ μικροσκοπίου, καὶ ἀναζητοῦντες τὰς πρωτογόνους ἢ καὶ τὰς δευτερογόνους συφιλιτικές ἐκδηλώσεις κατὰ τε τὰς βουβωνικές χώρας, τὴν ἔδραν, τοὺς μαστοὺς, τὸ στόμα, τὸν φάρυγγα κτλ. Οὐδεὶς δισταγμός, οὐδεμία ἀντίστασις δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίξῃ τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην, ἀφ' οὗ ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ ἰσυχία καὶ ἀσφάλεια τῶν γονέων καὶ ἡ υγεία τοῦ παιδίου. Ἄνευ τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἡ σύριλις ἐμφωλεύει ἐνίοτε διὰ τοῦ θηλασμοῦ καὶ εἰς τὰς ἀγνωτέρας οἰκογενείας.

Ἡ τροφὸς δέον ὅπως μὴ ὑπερβαίνῃ τὸ 34 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, οὐδὲ νὰ ᾖαι νεώτερα τοῦ 18, τοῦτο μὲν διότι δὲν προσεκτήσατο εἰσέτι ἅπασαν τὴν ἰσχὴν αὐτῆς, τὸ δὲ διότι πέραν τοῦ 34 ἔτους σπανίως ἀπαντῶμεν καταλλήλους τροφούς.

Συμφέρει νὰ ἐκλέγωμεν τὴν τροφὸν ὅσον οἶον τε κατὰ τὴν πλησιεστέραν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς ἐποχῆν, τὸν δεύτερον λ. χ. τέταρτον, ἕκτον ἢ ὀγδόον μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνα. Τὸ προσφορώτερον βεβαίως διὰ τὸ παιδίον γάλα εἶναι τὸ τῶν ἐξ ἑβδομάδων, ἢ τῶν δύο μηνῶν, ἐποχῆς διπλαθὴ καθ' ἡν ἀναλαμβάνει καὶ ἡ τροφὸς ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ τοκετοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαὶ τίτθαι, μισθοῦμεναι πρὸς θηλασμόν ἐτέρων βρεφῶν, ἀποθλάζουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἡ ἠθικὴ ἀπαιτεῖ νὰ μὴν ἀποστρέψωμεν ταῦτα τοῦ μητρικοῦ γάλακτος πρὸ τοῦ ὀγδόου ἢ ἕκτου τοῦλάχιστον μηνός. Αἱ πρὸ ἐνός ὁμοῦ ἔτους τέξασαι ἐντελῶς ἀποβλητέαι εἰσι καὶ διότι τὰ γάλα αὐτῶν δὲν ἀναλογεῖ πρὸς τὰ ἀσθενῆ εἰσέτι πεπτικά ὄργανα τῶν νεογνῶν καὶ διότι ἐνδέχεται νὰ ἐλαττωθῇ ἢ καὶ νὰ σπηρεύσῃ μετ' ὀλίγου μῆνας ἢ ἐκρυσίς τοῦ γάλακτος.

Προτιμητέαι αἱ καὶ ἄλλοτε τέξασαι τίτθαι, καὶ ὡς ἐμπειρότεραι τῶν πρωτοτόκων, καὶ ὡς δυνάμεναι νὰ ἐκτιμηθῶσι τῶν ποιότητων τοῦ γάλακτος αὐτῶν ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ πρώτου αὐτῶν θημήματος.

Ἡ τίτθη ἔστω ἰλαρὰ, χαρίεσσα, προσηγῆς, ἠπία καὶ νοήμων. Αἱ σφοδρὰ ὀργιζόμεναι, ἔστω καὶ σπανίως, αἱ εἰς σφοδρὰ ψυ-

χικά πάθη υποκειμεναί, έντελώς άποβλητέα είσι, καθότι τά ψυχικά ταύτα πάθη άλλοιούσι τὸ γάλα, καί έρεθίζουσι σφόδρα τὸν έντερικὸν σωλήνα καί τὸν έγκέφαλον τοῦ παιδίου, καί επίφέρουσι κωλικοπόνους, σπασμούς καί τὰ τοιαύτα. Άλλά, πλὴν τούτων, επίδρῶσι τὰ ψυχικά πάθη καί επί τοῦ χαρακτήρος τοῦ παιδίου. Οί άρχαίοι έλεγον, ὅτι τὸ παιδίον προσλαμβάνει τι εκ τῆς τροφῆς αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς ποιητάς οί ήρωες έγαλακτοτροφοῦντο ὑπὸ λεαινῶν κτλ. Η έπίρροή αὕτη τῆς τροφῆς επί τῶν παιδίων δέν πρέπει νά θεωρηθῆ άπολύτως ὡς πρόληψις, ὁ τρόπος μόνον τῆς εξηγήσεώς έστιν έσφαλμένος. Τροφός τις λ. χ. δειλή, γενναία, φαύλη, δύναται νά καταστήσῃ μέχρι τινός τὸ θρέμμα αὐτῆς δειλόν, γενναίον, φαύλον άλλά τοῦ άποτελέσματος τούτου δέν πρέπει νά υπολάβωμεν παραγωγόν αίτίαν τὸ γάλα, άλλά τήν άνατροφήν, τὸ παράδειγμα: ὥστε πρέπει ν' άναγνωρίσωμεν εἰς τὸ άποτέλεσμα τήν έπίρροήν τῶν είδικῶν χαρακτήρων, ενεργούντων άπ' εὐθείας επί τοῦ τρυφεροῦ έγκεφάλου, καί τροποποιούντων τὸ σύστημα αὐτό.

«Τὸ εἰσίδες ἢ εἰδεχθές τοῦ προσώπου τοῦ τροφῆ, δέν πρέπει νά παραμελῆται τὸ παράπαν, λέγει ὁ Δοννέ: καλὸν εἶναι ὅπως ἡ τροφός μὴ άπαρέσχη τῇ μητρὶ τῇ εμπιστευούσῃ αὐτῇ τὸ τέκνον τῆς, φοβοῦμαι δέ τὰς καθ' ὑπερβολήν ὥραϊας, καθότι συνήθως αἱ τοιαῦται καί έκυτὰς περιποιούνται πολὺ, παραμελοῦσαι τὸ παιδίον, καί πολλοί άλλοι περιποιούνται αὐτὰς πλεόν τοῦ δέοντος.»

Κατὰ τινάς ἡ τίθη δέον ὅπως ἔχη τὰς διαμέτρους τοῦ θώρακος αὐτῆς εὐρείας, τήν χροιάν τοῦ δέρματος μελάγχρου, τήν κόμην μέλαιναν, τοὺς ὀδόντας λευκοὺς. Άλλ' ὁ Δεβερζῦ αντί παρατηρεῖ, ὅτι οὐδεμία ὑφισταμένη σχέσηις μεταξύ τῶν διαμέτρων τοῦ θώρακος, τῆς χροιάς τῆς κόμης καί τῶν ποιότητων τοῦ γάλακτος.

Οἱ μαστοὶ έστῶσαν μεσαίου μεγέθους, σχήματος δέ ἡμισφαιρικοῦ, καθότι κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Δεβερζῦ, τοιοῦτοι μαστοὶ δίδουσι τὸ πλουσιώτερον καί άφθονώτερον γάλα, μετ' αὐτοὺς άς προτιμῶνται οἱ λίαν άνεπτυγμένοι καί εἶτα οἱ λίαν μικροί. Η δέ θλιθῆ έστω άρκούντως εξέχουσα καί στερεά, ὅπως λαμβάνη καί τηρῆ ταύτην εύκόλως τὸ νεογνόν.

Τὸ γάλα έστω καλῆς ποιότητος, άρκούντως παχὺ, καθάρου

έν τῇ συνθέσει αὐτοῦ καί άφθονον (1). Τὸ τοιοῦτον δέ γάλα συνήθως έστιν άσμον, γεύσεως ήπιᾶς, ελαφρῶς σακχαρώδους, καί άρκούντως πυκνόν ὅπως τηρῆται έν σμικρῷ σταγόνι επί λείας καί κεκλιμένης επιφανείας. Άλλ' ἡ έπιτόλαιος αὕτη τοῦ γάλακτος εξέτασις σπανίως παρέχει ἡμῖν θετικά διδόμενα, ὥστε άνάγκη πᾶσα πρὸς τήν δέουσαν εξακριβῶσιν τῶν ποιότητων τοῦ γάλακτος, νά προσδράμωμεν εἰς τε τήν μικροσκοπικὴν καί τήν χημικὴν αὐτοῦ εξέτασιν.

Καί τὸ μὲν ποσόν τοῦ έν τῷ γάλακτι περιεχομένου βουτύρου, τῆς τυρώδους οὐσίας, τοῦ σάκχαρος κτλ. προσδιορίζομεν μόνον άκριβῶς διὰ τῆς χημικῆς τοῦ γάλακτος άναλύσεως.

(1) Κατὰ τὸν Βουσσού, ἡ έπιστήμη δύναται νά διαθέσῃ μέσα τινά πρὸς αύξησιν τοῦ ποσοῦ τοῦ γάλακτος, τὰ ὅποια δέον ὅπως μὴ παραμελήσωμεν καθὸ έπιτυχόντα πολλάκις. «Ὁσάκις, λέγει οὗτος, τὸ γάλα γυναικὸς τινος ήλαττώθη εξ' ήθικῆς ἢ καί έτέρας αίτίας επί τοσοῦτον, ὥστε δέν έπαρκεῖ πρὸς τήν δέουσαν τροφήν τοῦ βρέφους αὐτῆς, επιμένει ὅμως αὕτη νά θηλάσῃ τὸ τέκνον τῆς, καλὸν εἶναι πρὶν ἢ τῇ άπαγορεύσωμεν τὸν θηλασμόν, νά προσδράμωμεν εἰς μέσα τινά ὠφελήσασα ενίστε. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίζοντο άλλοτε τήν λινοζωιστον (mercuriale), τὸ μαραντόμυλον (arow-root), τὰ φύλλα τοῦ Σιλικυπρίου (ricinus comunis), τὸ άνισον (pimpinella) anisum, τήν έσωτερικὴν τοῦ ὀποίου έν εγγύματι χοῆσιν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συνεβούλευον ὅτε Διοσκουρίδης, ὁ Αέτιος ὁ Ὁριβάσιος καί μετ' αὐτοὺς πολλοὶ τῶν νεωτέρων. Άπαντα αὗτα δὲ τὰ φυτὰ ταύτα δέον νά τίθενται επί τῶν μαστῶν έν εἰδει θερμῶν καταπλασμάτων. Καταφεύγω, εξακολουθεῖ ὁ Βουσσού, μόνον εἰς τὸ Σιλικύπριον, τὰ φύλλα τοῦ ὀποίου ὅσον δραχμῶς ἢ τὸ ποσόν, βραζόμενα μεθ' ὕδατος 2—3 λιτρῶν μέχρις ήλιαποξηράσεως, παραγγέλω νά επιθέσωσιν έν καταπλάσματι εἰς τοὺς μαστοὺς επί 24 διαρκῶς ὥρας. Διὰ τῆς χρήσεως δέ τούτων έπέτυχον δις.»

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν μετεχειρίσθησαν έσχάτως έπιτυχῶς, ὡς λέγουσι καί τὸν ήλεκτρισμόν. Η δέ ὠφέλεια τῶν κοινῶν παρ' ἡμῖν έν χρήσει μέσων, ήτοι τῶν ὑγρῶν πυριατηρίων, τοῦ ζωμοῦ τῶν έφθῶν φασιολίων κ. τ. τ. δέν επικυροῦνται ὑπὸ τῆς πείρας.

Ἄλλ' αἱ οικιακαὶ τοῦ γάλακτος χρήσεις δὲν ἀπαιτοῦσι τοσαύτην λεπτομερῆ εξέτασιν, παρατεταμένην ἄλλως τε καὶ δυσγερεῖ ὄσαν. Προτιμητέον ἐπομένως τὸ μικροσκοπίον, δι' οὗ ἐκπληροῦται ὁ ἡμέτερος σκοπὸς ταχέως εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐπ' ἀληθεία μόνον τὸ ποσὸν τῶν γαλακτοσφαιριδίων προσδιορίζομεν, ἀλλὰ τὸ πλεῖον ἢ ἕλαττον αὐτῶν ποσὸν ἐκφράζει τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα θρεπτικὴν τοῦ γάλακτος σύνθεσιν, καθόσον αἱ λοιπαὶ συστατικαὶ τοῦ γάλακτος οὐσίαι, ἤτοι ἡ τυρώδης οὐσία καὶ τὸ σάκχαρι ἀναλογοῦσι πρὸς τὸ ποσὸν τῶν γαλακτοσφαιριδίων, παριστανόντων τὴν παχείαν ἢ βουτυρώδη οὐσίαν τοῦ γάλακτος. Ἄλλως τε διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀνακαλύπτομεν καὶ τὰς νοσηρὰς τοῦ γάλακτος ἀλλοιώσεις, ἣτοι τὸ τυχὸν ἐν αὐτῷ περιεχόμενον πῦον ἢ τὴν ἐλένην κτλ.

Τὸ ἐν τῷ γάλακτι ποσὸν τῆς παχείας οὐσίας δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν καὶ ἐκ τοῦ διὰ τῆς ἡρεμίας ἀποχωριζομένου ποσοῦ τοῦ ἄνθους. Πρὸς τοῦτο ἐνθέτομεν ποσὸν τι γάλακτος εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Δοννὲ ἐπινοηθέντα δοκιμαστικὰ σωληνάρια, διηρημένα εἰς 100 μοίρας, καὶ παρατηροῦμεν μετὰ ὀλιγώρον παρέλευσιν, πόσας μοίρας καταλαμβάνει τὸ διὰ τῆς ἡρεμίας ἀνερχόμενον ἄνθος τοῦ γάλακτος. Τὸ καλῆς ποιότητος γυναικίον γάλα δίδει 3 συνήθως μοίρας ἄνθους, τὸ ὄνειον 1—2 τὸ βόειον 10—15 κτλ. Ἰλλὰ περὶ τῶν διαφόρων τρόπων, δι' ὧν ἐξελέγχομεν τὰς ποιότητας τοῦ γάλακτος, ἔσται ἐκτενέστερος ὁ λόγος ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ τῷ περὶ τροφῶν κεφαλαίῳ.

Τὸ δὲ ἐκ τῶν μαστῶν ἐκρυνόμενον ποσὸν τοῦ γάλακτος εὐκόλως δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἐκ τῶν προτέρων. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς μαστοὺς ἐπανειλημμένους πρὸ τοῦ θηλασμοῦ καὶ μετ' αὐτὸν, καὶ νὰ βεβαιώμεθα, ὅτι τὸ βρέφος θηλάζει ἐκάστοτε τὴν ἀρκούσαν ποσότητα γάλακτος καὶ κορέννεται, ὅτε μετὰ τὸν θηλασμὸν ἡσυχάζει, οὐδεμίαν δεκνύον ἀπληστίαν, καὶ ἀναπτύσσεται δεόντως.

Οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ὅτι προτιμώτερον εἶναι, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ βρέφους, νὰ διατηρήσωμεν τὴν αὐτὴν τροφὸν καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ θηλασμοῦ, ἂν καὶ μὴ παρέχοντος τοῦ γάλακτος αὐτῆς ἅπασας τὰς ἐπιθυμητὰς ποιότητας, ἢ ν' ἀλλάζωμεν αὐτὴν ἀπᾶν ἀποβάσα ἐπιβλαβεστάτη εἰς πολλὰ παιδία. Οὐδέποτε, λέγει ὁ Δοννὲ, ἢ ἀλλαγὴ τῆς τροφῆς ἔχει ἐπιβλαβεῖς συνεπείας διὰ τὸ βρέφος, ἀρκεῖ μόνον νὰ προσφέρωμεν

αὐτῷ κελὸν γάλα, ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ. Τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ σώζομεν πολλάκις τὰ νήπια τοῦ ἐπικειμένου θανάτου, εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς τροφῆς· καὶ ἂν ἐνίοτε συμφέρη νὰ ὑποφέρωμεν πολλὰς ιδιοτροπίας τῆς τροφῆς ἕνεκα τῶν κελῶν ποιότητων τοῦ γάλακτος αὐτῆς, οὐδόλως πρέπει νὰ διαστῶμεν ν' ἀποπέμψωμεν αὐτὴν, ὡς ἂν τὸ παιδίον δὲν ἀναπτύσσεται δεόντως, καὶ αἴτιον τοῦτου ὑποπτευόμεθα τὰς μὴ προσηκούσας ποιότητας τοῦ παρ' αὐτοῦ θηλαζομένου γάλακτος.

Ἐκτὸς δὲ τῶν περιστάσεων τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς τροφῆς, τῶν ἔξεων αὐτῆς, τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὡς πρὸς τὸ παιδίον, τῶν νοσηρῶν αὐτῆς καταστάσεων, καὶ τῶν κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν ἀλλοιώσεων τοῦ γάλακτος, δεόν ν' ἀλλάζωμεν τροφὸν, ὡς ἂν τὸ θρεπτὸν αὐτῆς ἰσχνάινει ἕνεκα διαρροίας ἢ ἐμέτου, εἴτε καὶ ἕνεκα οἰασθήποτε ἑτέρας μὴ καταφανοῦς αἰτίας.

Συμφέρει ἐπίσης ν' ἀλλάζωμεν τὴν τροφὸν, ὡς ἂν τὸ παιδίον ἀποποιεῖται ἐπιμόνως νὰ συλλάβῃ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὴν θηλήν, ἂν καὶ τὸ παιδίον οὐδὲν φέρη ἐκ τῶν ἐμποδιζόντων τὸν θηλασμὸν διαμάρτημα τῆς διαπλάσεως, ἢ δὲ τροφὸς παρουσιάζει ἅπασας τὰς ἐπιθυμητὰς γενικὰς καὶ τοπικὰς ποιότητας. Ἡ ἐνστικτος αὕτη ἀποστροφή, τὸ αἴτιον τῆς ὁποίας μᾶς ὑπεκφεύγει πολλάκις, ὄρεϊσται ἐνίοτε εἰς δυσάρεστον γεῦσιν τοῦ γάλακτος, ἢ εἰς δυσάρεστον ὄσμην, ἀναδιδομένην ὑπὸ τῆς θηλῆς.

Ἡ τροφὸς δεόν νὰ διαιτᾶται ἀναλόγως τῆς κράσεως, τῆς ιδιοσυγκρασίας, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἔξεων αὐτῆς, εἰς οὐδένα καθυποβιβαζομένη πρὸς τοῦτο ὠρισμένον κανόνα. Κατὰ τινὰς ἢ τροφὸς συμφέρει νὰ τρέφεται ὑπὸ φυτικῶν οὐσιῶν καθόσον διὰ τῆς τροφῆς ταύτης δὲν προσκτάται τὸ γάλα ἐρεθιστικῶν ιδιοτήτων. Κατ' ἄλλους δὲ συμφέρει τούναντιον νὰ τρέφεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἀντικαταστατικῶν ζωϊκῶν οὐσιῶν· καθότι, λέγουσιν οὗτοι, ἢ ἕνεκα τοῦ θηλασμοῦ σημαντικὴ κατανάλωσις τῶν διαφόρων ὑλῶν τοῦ ὄργανισμοῦ τῆς τροφῆς ἀπαιτεῖ, πρὸς ἰσοστάθμισιν, καὶ ἀνάλογον ἀντικατάστασιν ἄλλ' ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἐπὶ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρωμεν ἀπόλυτα παραγγέλματα, καὶ ὅτι δεόν αἱ ἰατρικαὶ ὁδηγίαι νὰ διευθύνωνται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς κράσεως, τῆς ιδιοσυγκρασίας, τῶν ἔξεων κτλ. τῆς τροφῆς.

«Ἡ τροφός, λέγει ὁ Δοννέ, δύναται νὰ μεταχειρίζηται οἷαν-
 ἂν ποτὲ τρέφομεν οὐσίαν, τὴν ὁποίαν συνείησε, τοιαύτην δὲ
 τροφὴν ἀνέχεται καὶ πέπτει καταλλήλως ὁ στήμαχος αὐτῆς.
 Δέον ἀπεναντίας ν' ἀποφεύγη καὶ τὰς ὡς μάλλον ὑμεινὰς
 ὑδιαφρηζομένας τροφὰς μεθ' ὧν δὲν συνεικωθή ὁ στήμαχος αὐ-
 τῆς, καθότι αἱ τοιαῦται τροφαὶ εἰσι συνήθως δι' αὐτὰς εἴτε
 κλίαν θρεπτικαὶ εἴτε κλίαν διεγερτικαί. Ἡ μόνη δὲ προφύλαξις
 ἢ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λαμβάνη εἶναι νὰ μὴν ἐσθίῃ ὑπὲρ τὸ
 ὕδρον, καὶ νὰ πέπτει καλῶς τὰς ἐσθιομένας τροφὰς. Ἀνευδοιά-
 ρως δὲ ἀντιτάττομαι κατὰ τῆς δοξασίας, ὅτι τροφαὶ τινες
 ναυζάνουσιν, ἕτεροι δὲ ἐλαττοῦσι τὴν ἔκρυσιν τοῦ γάλακτος.»

Ἐς ἀποφεύγη ὅμως ἡ τροφὸς τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ, με-
 τρίου μόνον χρωμένη τῷ οἴνῳ, εἰ εἴθισεν αὐτὴ χρῆσιν αὐτοῦ,
 καθότι τὰ ἐνεργὰ στοιχεῖα τῶν ποτῶν αὐτῶν, μεταβαίνοντα ἐν
 τῷ γάλακτι, ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ κλίαν εὐκισθήτου ὀργανισμοῦ
 τοῦ παιδίου ὡς ἀληθῆ δηλητήρια, ἀναπτύσσοντα τὴν μέθην,
 ἐπιφέροντα κωλικούς, ἐκλαμψίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν θάνατον.
 Ἐπιβλαβῆ ἐπίσης εἰσὶ καὶ τὰ ὑπὸ τῆς τροφῆς ἐσθιόμενα ἀφθονα
 ἢ ἰσχυρὰ καρυκεύματα, καθότι δι' αὐτῶν προσκτάται τὸ γάλα
 ἐρεθιστικῶν ιδιοτήτων παραβλαπτουσῶν σφοδρὰ τὸ παιδίον.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς καλῆς ὑγείας τῆς τροφῆς ἐξαρτᾶται κατὰ
 μέγα μέρος καὶ ἡ τοῦ παιδίου, δέον ὅπως λαμβάνη αὐτὴ ἀπά-
 σασ τὰς πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας αὐτῆς προσηκούσας φρον-
 τίδας. Δέον ἐπομένως νὰ ἀσκήται ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀέρι, μετρίου
 ὅμως, ἵνα μὴ ἐξαντλῶνται ὑπὸ τῶν ὑπερβολικῶν μυϊκῶν κινή-
 σεων αἱ διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ γάλακτος χρήσιμα οὐσία· διὰ
 τὴν αἰτίαν δὲ ταύτην δέον ν' ἀποφεύγη πᾶσαν ἐργώδη ἐργασίαν.

Ἀνάγκη πᾶσα νὰ προφυλάσσηται ἐκ τῶν αἰφνιδίων παραλ-
 λαγῶν τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ ψύχους· καθότι,
 πλὴν τῶν νοσημάτων ἐν οἷς φέρει ἡ κατάψυξις, ἀπωθεὶ προσέτι
 καὶ τὰ βρευστὰ πρὸς τὰ κεντρικὰ ὄργανα, οὐ ἔνεκα τὸ ποσὸν
 τοῦ γάλακτος ἐλαττοῦται.

Τὰ ἐνδύματα αὐτῆς ἔστωσαν ἐπομένως θερμὰ ἀναλόγως τῆς
 ὥρας τοῦ ἡμερησίου· δέον δὲ ὅπως μὴ συσφίγγωσι ταῦτα οὐδὲν
 τοῦ σώματος τῆς τροφῆς μέρος, καὶ μὴ συμπίεζωσι τοὺς μα-
 στούς.

Ὁ κοιτῶν αὐτῆς ἔστω εὐρύχωρος καὶ εὐάερος· ὁ εἰς περιω-
 ρισμένον χώρον ταχέως ἀλλοιούμενος ἀήρ, ἐν ὥρᾳ ὕπνου μάλι-

στα, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ διαμονῆς πολλῶν ἀτόμων ἀποβαίνει ἐπι-
 βλαβέστατος, δηλητήριος τῷ παιδίῳ πρὸ πάντων.

Δέον ἐπίσης ν' ἀποφεύγωσιν αἱ τροφαὶ ὅσον τὸ δυνατόν πᾶ-
 σαν αἰτίαν σφοδρῶς διεγείρουσαν τὸν ὀργανισμόν, ἥτοι τὰς
 ζυμῶν συγκινήσεις, τὰ σφοδρὰ πρὸ πάντων ψυχικὰ πάθη, τρο-
 ποποιούντα πάραυτα τὴν σύνθεσιν τοῦ γάλακτος ἐπὶ τοσοῦτον,
 ὥστε δύναται νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ ἐπιβλαβέστατον εἰς τὸ
 θρέψος, ὡς ἀποδεικνύεται ὑπὸ πολλῶν γεγονότων. Ἐνίοτε μάλι-
 στα ἡ ἔκρυσις τοῦ γάλακτος οὐχὶ μόνον μεταβάλλεται ἀλλὰ
 καὶ ἐπέχεται αὐτοστιγμῆι.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐν ὥρᾳ θηλασμοῦ κυφορίας δέον ν' ἀπο-
 φεύγωσιν αἱ τίθται τὴν συνουσίαν. αἰστέον ὅμως, λέγει ὁ Δοννέ,
 ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀποχὴ δὲν εἶναι ἐπίσης ἀδιάφορος εἰς ὅλας
 »τὰς γυναίκας, καὶ πολλάκις τούτου ἕνεκα τροφαὶ τινες περι-
 »πίπτουσιν εἰς ἀτροφίαν.» Οὐδέποτε ὅμως συμφέρει νὰ προσ-
 φέρωσι τὸν μαστὸν αὐτῶν εἰς τὸ παιδίον, πρὶν ἢ κατευνασθῆ ἢ
 ὑπὸ τῆς συνουσίας ἀναπτυσσομένη διεγερσις τοῦ ὀργανισμοῦ.

Περαιόντες τὰ περὶ τοῦ ἐπὶ μισθῷ θηλασμοῦ παρατηροῦ-
 μεν, ὅτι παρ' ἡμῖν αἱ τίθται λαμβάνονται πάντοτε κατ' οἶκον,
 καὶ μόνον αἱ μισθούμεναι καὶ μὴ πῶ ἀπογαλακτίσασαι τὰ τέκνα
 αὐτῶν τίθται ἐμπιστεύονται αὐτὰ εἰς ἕτεραν τροφὴν γαλακτο-
 τροφοῦσαν ταῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς. Τὸ τοιοῦτον ἀποβαίνει
 ἐπιβλαβέστατον, θανατηφόρον τοῖς παιδίοις τῶν τίθτων· κα-
 θότι αἱ συγκατατιθέμεναι νὰ θηλάσωσι πλὴν τοῦ ἰδίου αὐτῶν
 τέκνου, καὶ ἕτερον, εἰσὶ συνήθως πενέσταται, τρέφονται κακῶς,
 ἐκτίθενται εἰς ἀπάσας τὰς ἀστασίας τῆς ἀτμοσφαιρας, καταγι-
 νονται εἰς ἐργοδεστάτας ἐργασίας, κατοικοῦσιν εἰς χθιμαλά,
 ὑγρὰ, ῥυπαρὰ, καὶ κλίαν περιορισμένα οἰκήματα ἐξ ἑνὸς καὶ μό-
 νου δωματίου, χρησιμεύοντος δι' ἀπάσας τὰς ἀνάγκας τῆς πολ-
 λάκις πολυμελοῦς αὐτῶν οἰκογενείας. Τούτων δ' ἕνεκα δὲν ἔ-
 χουσι συνήθως αἱ τοιαῦται τροφαὶ τὸ κατάλληλον κατὰ τε-
 ποῖον καὶ ποσὸν γάλα διὰ τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα, ἅτινα σπανίως
 ἀντέχουσι περιστοιχούμενα ὑπὸ τοσοῦτων ἐπιβλαβῶν αἰτιῶν,
 ἐπενεργουσῶν ἐπὶ δραστηριώτερον ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων παιδίων,
 ἅτινα πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ πάσης καθαριότητος, περιποιήσεως
 καὶ περιθάλψεως ἐντελῶς στερροῦνται, καὶ τρέφονται δι' οὐσίαν
 ὄλιως δυνατοῦ πρὸς τὰς πεπτικὰς αὐτῶν δυνάμεις ὀλίγι-
 στον μόνον θηλάζοντα γάλα, καὶ τοῦτο, ὡς προείρηται, κλίαν
 ἡλλοιωμένον. Ἐπὶ ἀνακλιόμενα, ὅτι τὰ παιδία ταῦτα παρα-

δίδονται εις θέβαιον σχεδόν θάνατον, ἡμεῖς τοῦλάχιστον ὀλίγιστα ἤξευρομεν ἐπιζήσαντα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα καχεκτικὰ, ἰσχνὰ δίκην σκελετῶν, καὶ πολλαχῶς πάσχοντα. Πεισισμεθα δὲ, ὅτι ἡ μεγίστη αὐτῶν θνησιμότης ἤθελεν ἐλαττωθῆ ἐπαίσθητῶς, ἀν' αἱ μισθούμεναι τροφοὶ εἰσήγαγον τὰ μῆπω ἀπογαλακτισθέντα αὐτῶν τέκνα εἰς τὸ ἐνταῦθα βρεποκομεῖον, ἐν ᾧ ἤθελον τυγχάνει ἀπασῶν τῶν πρὸς διατήρησιν τῆς υἰείας αὐτῶν φροντίδων. (Ἀκολουθεῖ.)

Ὁ Κ. Φωστηρόπουλος, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ διαφόρων Εὐρωπαϊῶν ἐφευρετῶν νὰ λάβῃ δι' αὐτοὺς προνόμια ἐφευρέσεων ἐν Ἑλλάδι, καὶ παρατηρῶν τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν τοιοῦτου νόμου, δι' ἀναφορὰς τοῦ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὑπόμνημα περὶ τῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐπικρατείας νόμων, τῶν χορηγούντων προνόμια εἰς τὰς γενομένας ἐφευρέσεις καὶ συγχρόνως μετάφρασιν τοῦ περὶ τούτου νόμου τῆς Γαλλίας, παρακαλέσας τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν νὰ ἐκδώσῃ ψήφισμα, δι' οὗ νὰ κηρύξῃ νόμον Ἑλληνικὸν τὸν ἀνωτέρω Γαλλικόν, ὡς ἐπραξεν ἄλλοτε ἡ ἀντιβασιλεία διὰ τὸν ἐμπορικὸν νόμον τῆς Γαλλίας.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀρκούντως σπουδαία, ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὸ ἐν λόγῳ ὑπόμνημα ἔνθα ἐκτίθενται διὰ μακρῶν τὰ πλεονεκτήματα τοῦ νόμου τούτου, ὅστις κατὰ κακὴν μοίραν καὶ πρὸς μεγάλην ζημίαν ἐλλείπει ὀλως ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν μας, καίτοι θεωρούμενος συμπλήρωμα αὐτῆς ἀπαραίτητον. Ἡ ἔλλειψις τοιοῦτου νόμου μᾶς θέτει εἰς κατωτέραν καὶ αὐτῆς τῆς Τουρκίας θέσιν, διότι ἐκεῖ τοῦλάχιστον ὁ Σουλτάνος, ἔχων νομοθετικὴν δύναμιν, δίδει, ὅταν τῷ ζητηθῶσι προνόμια ἐφευρέσεως. Παρ' ἡμῖν ἡ παρελθοῦσα δυναστεία ἠθέλησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν φεουδαλικὴν ἐποχὴν διὰ νὰ δύναται νὰ χορηγῇ, μὴ ὑπάρχοντος νόμου, εἰς μόνους τοὺς εὐνοουμένους τῆς ἀποκλειστικῆς καὶ προτιμῆσεως δικαιοῦματα πρὸς ζημίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐκ τοιοῦτου νόμου εἰς τὰ πολιτισμένα ἔθνη ὠφελειῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτοῦ μεγάλων εἰς ἡμᾶς ζημιῶν, θέλει πεισθῆ ἕκαστος ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ ὑπομνήματος, φέρομεν δὲ εἰς γνώσιν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὅτι ἡ ἔλλειψις τοῦ νόμου τούτου ἔχει μόνον ὑπῆρξε μέχρι τοῦ

δε ἐμποδίων εἰς παραγωγὴν ἐγχωρίων ἐφευρέσεων καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γενομένων, ἀλλ' ὑπῆρξε καὶ χρηματικῶς ἐπιζήμιος εἰς τὸ δημόσιον ἑλληνικὸν ταμεῖον, ἀπόδειξις αἱ τρεῖς κατωτέρω ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας ἐμάθομεν, ἴσως δὲ εἶναι καὶ ἄλλαι πολλαὶ γνωσταὶ μόνον εἰς τὰ ὑπουργεῖα.

Α'. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ Κ. Δουρούτης ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ μεταξοουργεῖον εὐρωπαϊκὸν κατὰ τὴν Μεσσηνίαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ κάμῃ χρῆσιν μηχανῶν καὶ μεθόδων νεωτάτης ἐφευρέσεως, ἀλλὰ, μὴ ὑπάρχοντος νόμου περὶ προνομίου ἐφευρέσεων, ἐζήτησε νὰ τὸν ἐξασφαλίσῃ ἡ Κυβέρνησις κατὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀπομιμήσεως, ὅπερ καὶ ἐπραξεν· ἀλλὰ, μόλις παρῆλθον ὀλίγα ἔτη ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐν λόγῳ καταστήματος, καὶ ὁ Κ. Δουρούτης ἠναγκάσθη νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ, διότι ἄλλοι, χρηματίσαντες κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ κατὰστῆμά του καὶ ἀπομιμηθέντες τὰς μεθόδους αὐτοῦ καὶ ἐκμεταλλεῖσθαι τὰς ἀναφανδόν, κατέστησαν ἀδύνατον τὴν διατήρησιν τοῦ καταστήματος τοῦ Κ. Δουρούτη, ὅστις, δι' ἔλλειψιν νόμου, μὴ δυνάμενος νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀπομιμητὰς, ἐνήγαγε τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα τὴν κατεδίκασαν ν' ἀποζημιώσῃ αὐτὸν, ἡ δὲ ἀποζημιώσις ἀνέβη ὡς μᾶς ἐπληροφόρησαν εἰς τετρακοσίας ἢ πεντακοσίας χιλιάδας δραχμῶν, τὰς ὁποίας μετὰ διηνεκή καὶ πολυχρόνιον δικαστικὸν ἀγῶνα ἔλαβεν ὁ Κ. Δουρούτης ἀπὸ τὸ δημόσιον.

Ἐὰν ὑπῆρχε νόμος προνομίων τῶν ἐφευρέσεων, τὸ δημόσιον δὲν ἔθελε πληρώσει τὸ μέγα ἐκεῖνο ποσόν· τὸ δὲ κατὰστῆμα ἤθελε διατηρηθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ μάλιστα καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ προνομίου, (τὸ ὁποῖον συνήθως δίδεται διὰ 20 ἐτῶν) ἤθελε δὲ χρησιμεύει ὡς σχολεῖον πρακτικὸν διὰ τοὺς περὶ τὴν μεταξοσκευαστικὴν ἀσχολουμένους.

Β'. Ὁ πληρεξούσιος Κύριος Κοσωνάκος νομίζει, ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν τρόπον τῆς θεραπείας τῆς νόσου τῶν μεταξοσκευαστικῶν, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν νόμου φοβεῖται νὰ προάξῃ φανερὰ τὴν ἐφευρέσιν του. Ἔρχεται εἰς συμφωνίας μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις, διὰ συμβολαίου γενομένου κατὰ τὸ 1862 ὑπεσχέθη νὰ τῷ πληρώσῃ διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν ἐὰν εὐδοκίμησῃ ἡ ἐφευρῆς του· καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι τὸ δημόσιον θὰ πληρῶνῃ τὸ ποσὸν τοῦτο, καθόσον ἐρέτος γίνονται ἀπόπειραι πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου αὐτοῦ. Ἐὰν ὑπῆρχεν ὁ νόμος δὲν ἦτον ἀνάγκη τῆς συμφωνίας ταύτης.

Γ'. Κατά τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ ἀξιωματικὸς Κ. Κοντομαῆς ἐγνωστοποίησεν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ὅτι ἔκαμε σπουδαίαν ἐφευρέσιν, ἀλλὰ δι' ἄλλειψιν νόμου, ἐξασφαλίζοντος τοὺς ἐφευρετὰς, ἔχει ἀνάγκη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐζητήσῃ νὰ τῷ δοθῶσι τρεῖς χιλιάδες δραχμαί. Περὶ τῆς υποθέσεως ταύτης ἐγένοντο μακρὰ συζητήσεις, τῶν ὁποίων τὴν εἰκόνα διασώζουσι τὰ τυπωθέντα πρακτικὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 23 Φεβρουαρίου 1863, (δρα ἀριθμὸν 11 τῆς ἐφημερίδος τῆς Συνελεύσεως). Τέλος ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἔδωκε τὰς τρεῖς χιλιάδας δραχμάς, ἀγνοοῦμεν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα, διότι οὔτε πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἀνηνέχθη τι περὶ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Κυρίου Κυρίου Κοντομαῆ, οὔτε εἰς τὰς ἐφημερίδας ἴδομεν νὰ δημοσιευθῶσι τὰ κατ' αὐτήν. Ἐὰν ὑπῆρχε νόμος τῶν ἐφευρέσεων ὁ Κύριος Κοντομαῆς διὰ πληρωμῆς δραχμῶν 10 ἤθελε λάβει τὸ προνόμιον τῆς ἐφευρέσεώς του, ὅπερ ἤθελε τὴν ἐξασφαλίζει κατὰ πάσης ἀπομιμήσεως, καὶ τὸ δημόσιον δὲν ἠναγκάζετο εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν τριῶν χιλιάδων δραχμῶν καὶ κατ' οὐτωσίαν μάλιστα ἀχρηματίας τοῦ δημοσίου ταμείου ἐποχῆν.

Πόσοι ἄραγε ἄλλοι δῆθεν ἐφευρεταὶ δὲν ἔλαβον ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν χρήματα ἢ ἄλλας ἀμοιβὰς καὶ μάλιστα ἐπὶ Βαυαροκρατίας δι' ἐφευρέσεις, ἀποδειχθεὶσας ὅλως φανταστικὰς! Ἐὰν ὑπῆρχεν ὁ περὶ προνομίων νόμος, ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ ὅλων τῶν τοιούτων ἐνοχλήσεων, παρέμπουσα τοὺς ἐφευρετὰς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου χορηγούμενην ἀσφάλειαν.

Ἐμάθουεν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιτροπῇ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, εἰς ἣν παρεπέμφθη ἡ ἀναφορὰ τοῦ Κ. Φωστηροπούλου, παρεδέχθη παμψηφεί τὴν πρότασιν καὶ ὑπέβαλε ψήφισμα πρὸς παραδοχὴν τοῦ νόμου τῆς Γαλλίας. Ἐλπίζομεν δὲ, ὅτι ἡ Ἐθνοσυνέλευσις θέλει παραδεχθῆ τὸ προτεινόμενον ψήφισμα πρὸς συμπλήρωσιν ἐνὸς τοσοῦτον μεγάλου κενοῦ τῆς νομοθεσίας μας.

Ἔπεται τὸ ὑπόμνημα.

***

Ἐπίμνημα περὶ τοῦ νόμου, τοῦ χορηγοῦντος προνόμια ἐφευρέσεων.

Ἡ περὶ προνομίων θεσμοθεσία προτίθεται νὰ ρυθμισθῇ, σύμφωνα πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ὠφελίαν, τὰς σχέσεις τῶν ἐφευρετῶν καὶ τῆς κοινωνίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ πρώτου, χωρὶς νὰ θυσιάσῃ τὰ συμφέροντα τῆς δευτέρας. Ἐντύθεν ἡ ἀνάγκη ἀνταλλακτικοῦ συμβολαίου, τὸ ὁποῖον ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς ἐγγράται εἰς τὸν ἐφευρετὴν τὴν ἀποκλειστικὴν, διὰ τινὰ ἔτη, ἐκκατάπωσιν τῶν βιομηχανικῶν ἐφευρέσεων του, περιορίζει ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου εἰς ὀρισμένον ἀριθμὸν ἐτῶν, μετὰ παρελευσιν τῶν ὁποίων ἡ κοινωνία εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν αὐτοῦ. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη παρέχει ὠφελείας εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἐφευρετὴν, ὅστις, προστατευόμενος κατὰ τῆς ἀπομιμήσεως, προάγει φανερά τὴν ἐφευρέσιν του καὶ τῇ δίδει ὅλας τὰς δυνατὰς ἀναπτύξεις καὶ ἀπολαύει ὅλων τῶν ὠφελειῶν, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν αὐτήν, ἥτις διὰ τοῦ τρόπου τούτου λαμβάνει γνῶσιν καὶ γίνεταί κατόπιν κυρία μεθοδῶν, αἵτινες ἤθελον ἄλλως ἀπολεσθῆ δι' αὐτήν, καθότι οἱ ἐφευρεταὶ, φοβούμενοι τὰς ἀπομιμήσεις, ἤθελον ἐργάζεσθαι ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἤθελον συμπαραφέρει μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸν τάφρον τὰ ἀτόκρυφα τῶν ἐφευρέσεων των.

Τὰ προνόμια (brevets d'invention), χρονολογούμενα ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1791 διεδέχθησαν τὰς προτιμήσεις (privileges), αἵτινες πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπεκτῶντο κατ' εὐνοίαν, διὰ ῥαδιοουργιῶν καὶ ἐνίοτε διὰ χρημάτων. Οἱ περὶ προνομίων νόμοι ἤνοιζαν νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς Γαλλίας, προσκαλέσαντες τοὺς Γάλλους εἰς ἀπόλαυσιν τῶν εὐεργετημάτων θεσμοθεσίας, ὑπὸ τὴν προστατευτικὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγλοι προώδευον ἤδη θαυμασίως, διότι ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1623 εἶχε νόμον περὶ προνομίων. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἐψήφισαν περὶ τούτου νόμον ἀπὸ τοῦ 1790. Ἡ Γαλλία, ὡς ἐρῆθη, κατὰ τὸ 1791, ἡ Πρωσία καὶ ἡ Ρωσία κατὰ τὸ 1812. Ἡ ὀλλάνδα, ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Βυρτεμβέργη κατὰ τὸ 1817. Ἡ Αὐστρία καὶ αἱ Λομβαρδο-βενετικαὶ ἐπαρχαίαι τὸ 1820. Τῶν ἐθνῶν τούτων τὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν κατὰ μικρὸν ὅλα τ' ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ψηφίσαντα τοιοῦτους νόμους, ἀλλὰ νόμοι περὶ προνομίων ἐθεσμοθετήθησαν καὶ ἐν ταῖς

Άγγλικαῖς ἀποικίαις, ἐν Βραζιλίᾳ, ἐν Βουέναις Ἀγραις, ἐν Χιλί, ἐν Κούβα, ἐν Ἀλγερίᾳ, ἐν ταῖς Ὀλλανδικαῖς Ἰνδίαῖς, ἐν ταῖς Ἰσπανικαῖς ἀποικίαις, ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς καὶ Δυτικαῖς Ἰνδίαῖς, ἐν τῇ Νέᾳ Γρενάδᾳ, ἐν ταῖς Δημοκρατίαις τῆς Ἀμερικῆς κλ. Ἐν ὅλῃ δὲ τῇ Εὐρώπῃ σήμερον δύο μόνον βασίλεια δὲν ἔχουσι τοιοῦτον νόμον ἢ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία!

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ἡ προφανὴς ἀπόδειξις, ὅτι οἱ τόποι ἐνθα ἡ βιομηχανία καὶ ὁ πολιτισμὸς ἔκαμαν μεγαλειτέραν πρόοδον εἶναι ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐνομοθετήθη τὸ ταχύτερον, ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι ἰδιοκτησία. Ὅσοι δὲ τόποι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη τοιοῦτον νόμον εὐρίσκονται εἰς στασιμότητα!...

Τὸ προνόμιον ἐφευρέσεως (brevet d'invention) δὲν εἶναι, ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρω, προτίμησις (privilege), ἀλλ' ἀπλῶς ἔγγραφον ἀποδεικτικὸν ἰδιοκτησίας, δὲν εἶναι μονοπώλειον, οὔτε εὐνοία, οὔτε ἀνταμοιβή, ἀλλὰ τίτλος ἀναγνωρίζων δικαίωμα προϋπάρχον. Πᾶσα βιομηχανικὴ ἀνακάλυψις εἶναι πραγματικῶς ἰδιοκτησία ἐκείνου, ὅστις πρῶτος τὴν ἐπενόησεν. Ἡ ἐφεύρεσις ἀνήκει εἰς τὸν ἐφευρετὴν, ὃν τρόπον μία εἰκὼν ἀνήκει εἰς τὸν ζωγραφίσαντα αὐτήν, ἐν ποίημα εἰς τὸν ποιήσαντα αὐτό. Ἡ ἐφεύρεσις ἀνήκει εἰς τὸν ἐφευρετὴν δικαιοτέρον, ἢ ὁ ἀγρὸς, ἢ τὸ δάσος, ὅπερ ἐκκληρονόμησέ τις, διότι ἐὰν οὗτος δὲν τὰ κατέχειν, ἄλλος τις ἤθελε κατέχει αὐτά· δὲν τὰ ἐδημιούργησεν αὐτός, ἐν ᾧ ὁ ἐφευρετὴς ἐδημιούργησε τὴν ἐφεύρεσίν του, ἐποίησέ τι ἐκ τοῦ μηδενός, ἔδωκεν ἀξίαν εἰς πρᾶγμα, στερούμενον ταύτης πρότερον, δύναμιν εἰς τὸ ἀσθενές, κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὸ ἀδρανές καὶ νεκρόν. Διὰ τοῦτο ὅλαι αἱ πεφωτισμέναι Κυβερνήσεις περιέβαλψαν μὲ εἰδικὴν προστασίαν τοὺς ἐφευρετάς, ἐξασφαλίσασαι αὐτοῖς, διὰ τῆς χορηγήσεως τῶν προνομίων, τὴν ἀποκλειστικὴν διὰ τινὰ ἔτη ἀπόλαυσιν τῶν εὐφῶν ἐπινοήσεών των. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογοῦνται αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις, δι' ὧν προήχθη εἰς τὸν σημερινὸν βαθμὴν ὁ νεώτερος πολιτισμὸς· ἄλλως τε ἡ θεσμοθεσία αὕτη, καὶ ταμειυτικῶς ἐξοταζομένη, εἶναι λίαν ὠφέλιμος, διότι, πᾶς ὁ λαμβάνων προνόμιον ἐφευρετῆς, υποβάλλεται εἰς πληρωμὴν ἐτησίου φόρου. Οὕτω δὲ εἰς τὰς πεπολιτισμένας ἐπικρατείας, ὅπου ἐδόθησαν μέχρι τοῦδε καὶ δίδονται· ἐκάστοτε χιλιάδες προνομίων, τὰ δημόσια ταμεία ἔχουσιν ἐτησίως μεγάλας προσόδους ἐξ αὐτῶν χωρὶς τίνος δαπάνης. Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἐφευρεταί, προάγοντες ἀσφαλῶς τὰ ἔργα τῶν ἐπινοήσεών των καὶ ἐκμεταλλεύοντες αὐτὰ

ὠφελουσί μὲν ἐν γένει τὴν κοινωνίαν, ἀλλ' ἀνταμείβονται καὶ οὗτοι παρ' αὐτῆς γενναίως. Οὕτως ἐκ τῶν γνωστῶν ἐφευρέσεων ἢ μὲν κλωστικὴ μηχανὴ τοῦ λιναρίου ἐπωλήθη διὰ τὴν Ἀγγλίαν μόνην ἀντὶ φρ. 7,500,000, ἢ δὲ ῥαπτικὴ μηχανὴ ἀπέφεραν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν ἐφευρετὴν **Homme** φρ. 2,500,000, ἢ τοῦ γαλιανισμοῦ τοῦ σιδήρου φρ. 12,000,000, ἢ τοῦ καουτσούκ φρ. 20,000,000, ὁ **Jammes Watt** διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀτμομηχανῆς ἐκέρδισε φρ. 64,000,000 καὶ ὁ **Richard Arkwright**, ἐφευρετὴς τῆς κλωστικῆς μηχανῆς τοῦ βᾶμβακος, ἐκέρδισε φρ. 168,000,000. Ἄλλ' ὅσον μεγάλα καὶ ἂν φαίνωνται τὰ ποσά, ἀπερ' οἱ ἐφευρεταί ἐκέρδισαν, εἰσὶ μολοντοῦτο ελάχιστα ἀπέναντι τῶν κολοσιαίων κεφαλαίων τὰ ὅποια, ἐκμεταλλευθεῖσαι αἱ ἐφευρέσεις τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν περι προνομίων νόμων, παρήγαγον καὶ ἔθεσαν εἰς κυκλοφορίαν.

Ἡ θεσμοθέτησις τοιοῦτου νόμου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅχι μόνον θέλει ἀπαλλάξει αὐτὴν ἀπὸ τῆς μομφῆς, τῆς ἀπευθυνομένης κατὰ τῶν μὴ προοδεύοντων εἰς τὸν πολιτισμὸν ἔθνῶν, ἀλλὰ καὶ θέλει συντελέσει μεγάλως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν πολλῶν ἐφευρέσεων προνομιοῦχων ἤδη γενομένων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ εἰς ὠφέλειαν τοῦ δημοσίου ταμείου, διότι ὁ λαμβάνων τὸ προνόμιον ἐφευρετῆς ὑποχρεοῦται, ἐντὸς ἐνός ἢ δύο ἐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν ἐφεύρεσίν του εἰς τὸ Κράτος, ἐνθα ἔλαβε τὸ προνόμιον καὶ νὰ πληρῶνῃ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐτησίως φόρον τινά, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας τῶν δικαιωμάτων του. Συνήθως δὲ οἱ ἐφευρεταί λαμβάνουσι προνόμιον εἰς ὅλας τὰς ἐπικρατείας, ἐνθα ὑπάρχουσι νόμοι περὶ τούτων. Οὕτως ἡ Ἑλλάς, ψηφίζουσα τοιοῦτον νόμον, θέλει ὠφελῆθαι μεγάλως ἐκ τῶν ἐκμεταλλευθησομένων ἐνταῦθα ἐφευρέσεων διὰ τὰς ὅποιας ἀλλοδαπαὶ ἐφευρεταὶ θὰ λάβωσι προνόμια. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτου ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι εἰς τὴν προνομιοῦχον ταύτην χώραν τῆς εὐφύας, ὑπὸ τὴν εὐσεγτικὴν προστασίαν τοιοῦτου νόμου, θέλουσιν ἐπινοηθῆ καὶ προαχθῆ ἐφευρέσεις σπουδαῖαι, αἵτινες θὰ ὠφελήσωσι πολυειδῶς τὴν πατρίδα.

Ἄλλως τε ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς νομοθεσίας μας, διότι καὶ ὁ ποινικὸς μας νόμος ἐν τοῖς ἀρθροῖς 432 καὶ 433 μνημονεύει αὐτοῦ, εἶναι δ' ἀπορίας ἄξιον, πῶς ἐν διαστήματι τριακονταετίας, οὐδεμίᾳ ἐλήφθη φροντίς περὶ συντάξεως καὶ ψηφίσεως τοιοῦτου νόμου.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 24 Νοεμβρίου 1863.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

Κατ' αὐτὰς ἐξεδόθη ἐν Πάτραις καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῶν περὶ Ἑλλάδος σκέψεων ἀνωμόμου τινός συγγραφέως, τὸν ὁποῖον ὑποθέτουσιν ὅτι εἶναι ὁ Κύριος Π. Καλλιόπουλος. Ἐν τῇ σπουδαιοτάτῃ ταύτῃ πραγματεία ὁ συγγραφεὺς μετὰ πολλοῦ καὶ ἀκραίφνεστάτου πατριωτισμοῦ πραγματεύεται περὶ πολλῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, οἷον περὶ δημοσίας πίστεως, περὶ παραγωγῆς ἐν γένει, περὶ γεωργικῆς ἰδιοκτησίας, περὶ δημοσίων ἔργων, καὶ ἐν γένει περὶ παραγωγικῶν δαπανῶν, περὶ φορολογίας, καὶ περὶ ἀμαθείας λαοῦ καὶ Κυβερνήσεως.

Τινὰ τῶν ζητημάτων τούτων, οἷον τὸ περὶ δημοσίας πίστεως λύει ἐπιτυχέστατα ὁ συγγραφεὺς. Ἄλλα δὲ τινὰ πραγματεύεται λίαν συντόμως καὶ, τρόπον τινὰ, ἵνα δείξῃ τὸ ἐν χρήσει σφαιερὸν, καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ περὶ ἀμαθείας λαοῦ καὶ Κυβερνήσεως. Ἐκ δὲ τοῦ περὶ δημοσίων ἔργων, καὶ ἐν γένει περὶ παραγωγικῶν δαπανῶν ἀποσπῶμεν καὶ δημοσιεύομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῆς αὐτῆς ἐνθέρμου εὐχῆς τοῦ συγγραφέως τὸ ἐξῆς τεμάχιον· *ἀεπρεπερ ἐκ τῶν εἴκοσι τεσσάρων ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος τοῦ προϋπολογισμοῦ νὰ ἐδαπαρῶμεν τὸ ἐν τρίτον εἰς παραγωγικά ἔργα.* Λίαν δὲ καταλλήλως συμβουλεύει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν διανομὴν τῆς ἐθνικῆς γῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν καταναγκαστικὴν παραχώρησιν μικρῶν τεμαχίων αὐτῆς εἰς τοὺς ἔχοντας μεγαλειτέρας ἐκτάσεις, καὶ δικαιοτάτα ἀναγκαιὴ διὰ τὴν ἑλλειψίν ἐιδικοῦ ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῆς γεωργίας. Ἐν γένει δὲ τὸ πονημάτιον τοῦτο εἶναι χρησιμώτατον, καὶ συνιστῶμεν ἐνθέρμως τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀξιώσεις νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐξεδόθη καὶ ἡ χειρουργικὴ παρ' Ἐ. Ἰ. Ἀρηίου ὑπὸ Θ. Ἀρεταίου, ὑφηγητοῦ τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τὸ πονημάτιον τοῦτο, ὅπερ καλεῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ λόγον ἐναρκτήριον, εἶναι μὲν μικρὸν τὴν ἑκτασιν, τεσσαράκοντα τεσσαρὰς μόλις σελίδας ἔχον, ἀλλ' ὡς φαίνεται ἐθεωρήθη τοσοῦτον σπουδαῖον τὴν ὕλην, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ προσετέθη καὶ πεντηκοστός πρῶτος καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, προβιβασθέντος τοῦ συγγραφέως ἀπὸ ὑφηγητοῦ εἰς καθηγητὴν. Εὐκταῖον ἤθελεν εἶσθαι ἐν τούτοις νὰ ἦτο κατὰ τι προσεκτικώτερος ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰς ἀνορθογραφίας καὶ τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

Καὶ πάλιν περὶ συνεταιρισμοῦ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκυκλοφόρει ἐν Αθήναις τὸ κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον τρίτον φύλλον τῆς Μελίσσης τῶν Αθηνῶν, τὸ περιέχον πραγματείαν τινὰ περὶ συνεταιρισμοῦ, ἐκυκλοφόρει συνάμα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 141 φύλλον τῆς ἀξιολόγου ἐν Τεργέστῃ ἐκδιδόμενης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, τῆς Κλειδῆς, περιέχον τὸ πρῶτον ἄρθρον συγγραμμάτων τινός, ἐπιγραφομένου «*Τίνα τὰ ἐλατήρια τῆς ὕλικῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος*» ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χρωματῶν Κ. Ἐδουάρδου Ἀλσεβοῦδ, τὸ ἄρθρον τοῦτο πραγματεύεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ταυτότης τῶν ἰδεῶν καὶ ἐκφράσεων τοῦ διασήμου Ἀγγλοοικονομολόγου Κ. Ἀλσεβοῦδ μετὰ τὰ παρ' ἡμῶν δημοσιευθέντα προὔξηνσε τοσαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε πολλοὶ καὶ ἐν Σύρῳ καὶ ἐνταῦθα μᾶς ἠρώτησαν σπουδαίως ἂν προὔπηρχε συννενοήσις τις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ διασήμου οἰκονομολόγου καὶ συννενοήσις μὲν, περιττόν εἶναι νὰ εἰπωμεν, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν οὐδεμία ὁμως ἀνάγκη ὑπάρχει συννενοήσεως περὶ πράγματος πανθομολογουμένου, ἵνα συνταυτισθῶσιν αἱ δοξασαὶ δύο ἀνθρώπων, ἔστω καὶ κατὰ τοὺς ἀντίποδας τῆς γῆνιου σφαιρας οἰκούντων. Κατὰ περιέργον δὲ συμπτῶσιν ὁ Κ. Ἀλσεβοῦδ πραγματεύεται καὶ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἐντελέστατα σχεδὸν συμφωνούντων πρὸς ὅσα ἡμεῖς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες κατὰ πολὺ προγενεστέρην ἐποχὴν ἐδημοσίευσάμεν. Τὰ περὶ τούτων ἄρθρα τοῦ διασήμου Ἀγγλοοικονομολόγου θὰ δημοσιεύσωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ καθῆκον ἀκολουθῶνς διὰ τῆς Μελίσσης τῶν Αθηνῶν. Θὰ λάβωμεν ὁμως τὴν τόλμην νὰ σχολιάσωμεν κατὰ τι αὐτὰ, πρῶτον μὲν εἰς τινὰ χωρία, ἵνα καταστήσωμεν εὐληπτότερον τὸν συγγραφέα· δεύτερον δὲ εἰς ἕτερά τινὰ, ἵνα καταδείξωμεν διὰ πραγμάτων, ὅτι δὲν εἶναι μόνον οἱ μὴ Ἀνατολίται καὶ ἰδίως οἱ Ἀγγλοὶ, οἵτινες ἐπραγματεύθησαν περὶ τῶν ἐλατηρίων τῆς ὕλικῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πολὺ πρὸ αὐτῶν ἐπραγματεύθησαν τὰ αὐτὰ ἀντικείμενα μετὰ πλειοτέρας μάλιστα λεπτομερείας καὶ Ἕλληνες. Ἀλλ' ὁ μὲν διάσημος Ἀγγλος δικαίως θεωρεῖται σήμερον ὡς ὁ μεγαλειότερος εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰς σοφὰς τῶν ὄντι συμβουλὰς του ὑπὲρ τῆς ὕλικῆς εὐδαιμονίας αὐτῆς. Οἱ δὲ τὰ αὐτὰ συμβουλεύσαντες πολὺ πρὸ αὐτοῦ Ἕλληνες ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος ὡς παραξίαι,

